МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ МІГРАЦІЙНИХ НАСТРОЇВ МОЛОДІ**

Виконала: студентка ІІ курсу,
групи 8.0534-4-з
спеціальності 053 Психологія
освітньої програми: 053 Психологія
Стефанова Вероніка Олегівна
Керівник: д-р. психол. наук, професор
кафедри психології Ткалич М .Г.
Рецензент: д-р. психол. наук, доцент
кафедри психології Малина О.Г.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма 053 Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

«____»_____2025 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ
Стефановій Вероніці Олегівні

1. Тема роботи Соціально-психологічні детермінанти міграційних настроїв молоді
керівник роботи Ткалич М.Г. д-р. психол.наук, професор кафедри психології
затверджені наказом ЗНУ від «02» 10 2025 року № 1393-с
2. Термін подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури, наукових статей, монограм, систематизація, порівняння.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: проаналізувати сутність міграційних процесів як соціально-психологічного явища; розкрити особливості молоді як соціально-психологічної групи в контексті міграційних процесів; визначити поняття, структуру та чинники формування міграційних настроїв; обґрунтувати соціально-психологічні детермінанти міграційних намірів; виявити взаємозв'язок соціально-економічних та психологічних чинників у формуванні міграційної поведінки молоді; провести емпіричне дослідження міграційних настроїв та визначити напрями психологічної підтримки молоді з метою зменшення небажаної трудової й освітньої міграції.
5. Перелік графічного матеріалу: 22 таблиці, 18 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Ткалич М.Г., професор		
Розділ1	Ткалич М.Г., професор		
Розділ 2	Ткалич М.Г., професор		
Розділ 3	Ткалич М.Г., професор		
Висновки	Ткалич М.Г., професор		

7. Дата видачі завдання _____.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень –лютий 2025 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2025 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень-травень 2025 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	липень 2025 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	червень -серпень 2025 р.	Виконано
6	Написання висновків	вересень 2025 р.	Виконано
7	Передзахист	жовтень 2025 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	листопад 2025 р.	Виконано

Студент _____ В. О. Стефанова

Керівник роботи _____ М. Г. Ткалич

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Г. В. Коваль

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 62 сторінки, 18 рисунків, 22 таблиці, 35 джерел.

Об’єкт дослідження: міграційні процеси як соціально-психологічне явище.

Предмет дослідження: соціально-психологічні чинники формування міграційних настроїв молоді.

Мета дослідження: виявити й проаналізувати основні соціально-психологічні чинники, які впливають на формування міграційних настроїв молоді, та визначити напрями їх профілактики.

Гіпотеза дослідження: міграційні настрої молоді залежать від комплексу соціально-психологічних чинників – рівня соціальної стабільності, ціннісних орієнтацій, емоційного стану, особистісних якостей і можливостей самореалізації; підвищення рівня психологічної підтримки та соціальної включеності зменшує схильність до еміграції.

Методи дослідження:

- теоретичні: теоретико-методологічний аналіз, систематизація, класифікація наукових джерел, узагальнення;

- емпіричні: анкетування, тестування, спостереження, математико-статистична обробка результатів.

Наукова новизна: полягає у визначенні структури соціально-психологічних детермінант міграційних настроїв молоді, а також у побудові психологічного портрету молодої особи з високим рівнем еміграційних намірів.

Практичне значення: результати можуть бути використані у діяльності практичних психологів, освітніх закладів, центрів кар’єри, служб зайнятості та державних інституцій, які працюють із молоддю.

МІГРАЦІЯ, МОЛОДЬ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ, МОТИВАЦІЯ, ТРИВОЖНІСТЬ, ВІЙНА, ЕМОЦІЙНИЙ СТАН, ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА.

SUMMARY

Stefanova V. O. Socio-psychological determinants of youth migration moods.

The qualifying work consists of Introduction, 3 Chapters, Conclusion, References (35 items), 2 appendix on 3 pages. The qualifying work volume is 70 pages long, 62 of them – main text. There are 22 tables and 18 illustrations.

The qualification work contains a theoretical overview and describes the experimental study "Socio-psychological determinants of youth migration attitudes". The master's thesis consists of 3 sections, each of which is devoted to a different aspect of youth migration attitudes.

Object of research: migration processes as a socio-psychological phenomenon.

Subject of research: socio-psychological factors of the formation of migration attitudes of youth.

Purpose of research: to identify and analyze the main socio-psychological factors that influence the formation of migration attitudes of youth, and to determine the directions of their prevention.

The research tasks are:

- analyze theoretical approaches to the study of migration and the concept of "migratory attitudes";
- reveal the features of the migratory behavior of young people in the context of modern social transformations;
- investigate the role of socio-economic and psychological factors in the formation of migratory attitudes of young people;
- conduct an empirical study on migratory attitudes among young people;
- identify the main motivational, value and emotional-psychological factors that influence the decision about possible emigration;
- offer recommendations on psychological support for young people with a high level of migratory attitudes.

Chapter 1 «Theoretical basis of the study of migration processes and migration moods of youth» provides theoretical analysis of the socio-psychological basis of the study of migration attitudes of youth.

In the Chapter 2 «Social-psychological determinants of formation of youth's migration moods» provides theoretical analysis of the socio-psychological factors of the formation of migration attitudes of youth.

Chapter 3 «Empirical study of youth migration attitudes and directions of psychological support» explains the design and methods of research.

Key words: migration, youth, socio-psychological determinants, motivation, anxiety, war, emotional state, psychological support

ЗМІСТ

ВСТУП 8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА МІГРАЦІЙНИХ НАСТРОЇВ МОЛОДІ 11
1.1. Міграційні процеси як соціально-психологічне явище 11
1.2. Молодь як соціально-психологічна група в контексті міграційних процесів 14
1.3. Міграційні настрої молоді: поняття, структура та чинники формування 17
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ НАСТРОЇВ МОЛОДІ 23
2.1. Соціальні та економічні чинники міграційної поведінки молоді 23
2.2. Психологічні особливості молоді як суб'єкта міграційних рішень 27
2.3. Ціннісні орієнтації, життєві пріоритети та їх вплив на міграційні наміри 32
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ НАСТРОЇВ МОЛОДІ ТА НАПРЯМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ 37
3.1. Методика та результати емпіричного дослідження міграційних настроїв молоді 37
3.2. Аналіз основних психологічних мотивів міграції 47
3.3. Взаємозв'язок соціально-економічних та психологічних чинників 53
3.4. Комплекс заходів для зменьшення небажаної трудової та освітньої міграції молоді 57
ВИСНОВКИ 61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 63
ДОДАТКИ 68

ВСТУП

У сучасному світі міграція стала одним із ключових соціальних процесів, що значно впливає на всі сфери суспільного життя: економіку, культуру, політику, освіту, трудові відносини. Особливої актуальності питання міграції набуває в умовах глобалізації, нестабільної соціально-економічної ситуації, воєнних конфліктів та зростання мобільності населення. Україна, як країна, що зазнала тривалих соціальних потрясінь, політичної нестабільності та збройної агресії, стала середовищем активного формування міграційних настроїв, особливо серед молодого населення.

Молодь є специфічною соціально-демографічною групою, яка перебуває на етапі формування життєвих орієнтирів, цінностей, соціального досвіду. У цей період особливо гостро постають питання самореалізації, безпеки, професійного та особистісного зростання. В умовах нестабільного ринку праці, невизначеного майбутнього та низької якості життя молоді все частіше виникає прагнення до еміграції як до альтернативного шляху забезпечення гідного існування. Зростання міграційних настроїв у цьому середовищі свідчить про глибші соціально-психологічні процеси, які потребують вивчення та аналізу.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розуміння психологічної природи міграційних настроїв, виявлення мотивацій, що спонукають молодь до бажання залишити країну, а також пошуку шляхів зменшення міграційних ризиків. Соціально-психологічні чинники є не менш важливими, ніж економічні або політичні: саме вони визначають суб’єктивну оцінку особистістю свого життєвого становища, формують відчуття задоволеності життям, впливають на бачення майбутнього.

Попри значну кількість досліджень, присвячених міграційним процесам в Україні, проблема міграційних настроїв молоді саме з позицій психології досі залишається недостатньо висвітленою. Більшість наявних

праць стосуються економічних чи демографічних аспектів, тоді як особистісні, мотиваційні, ціннісні фактори часто залишаються поза увагою науковців. З огляду на це, вивчення соціально-психологічних детермінант міграційних настроїв серед молоді є важливим і своєчасним завданням.

Об’єктом дослідження є міграційні процеси як соціально-психологічне явище.

Предметом дослідження є соціально-психологічні чинники формування міграційних настроїв молоді.

Мета дослідження – виявити та проаналізувати основні соціально-психологічні чинники, які впливають на формування міграційних настроїв у молодіжному середовищі, та визначити можливі напрями їх профілактики або регуляції.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання дослідження:

- проаналізувати теоретичні підходи до вивчення міграції та поняття «міграційні настрої»;

- розкрити особливості міграційної поведінки молоді в умовах сучасних соціальних трансформацій;

- дослідити роль соціально-економічних та психологічних чинників у формуванні міграційних установок молоді;

- провести емпіричне дослідження щодо міграційних настроїв серед молодих людей;

- виявити основні мотиваційні, ціннісні та емоційно-психологічні чинники, що впливають на рішення про можливу еміграцію;

- запропонувати рекомендації щодо психологічної підтримки молоді з високим рівнем міграційних настроїв.

Методи дослідження – теоретичний аналіз наукової літератури, узагальнення, систематизація; емпіричні методи – анкетування, психодіагностичні методики, математико-статистична обробка результатів.

Наукова новизна роботи полягає у поглибленому аналізі саме психологічних аспектів міграційних настроїв молоді, виявленні ключових внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на мотивацію до еміграції, та в побудові структурної моделі психологічного портрету молодої людини з високим рівнем міграційних установок.

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні понятійного апарату з теми дослідження, у формуванні підґрунтя для подальших наукових розвідок у галузі психології міграції.

Практичне значення полягає у можливості використання отриманих результатів у розробці програм профілактики міграційних ризиків серед молоді, а також у практичній роботі психологів, соціальних педагогів, фахівців центрів зайнятості та органів місцевого самоврядування.

Апробація результатів дослідження здійснювалася під час проведення конференції: Стефанова В., Ткалич М. Г. Соцільно-психологічні чинники міграційних настроїв молоді. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2025»:* у 5 т. / Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. Т.1. 448-450 с.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів (теоретичного, емпіричного та прикладного), висновків, списку використаних джерел.

Отже, дослідження соціально-психологічних чинників міграційних настроїв молоді є важливим кроком до глибшого розуміння мотивацій молодих людей, пошуку ефективних стратегій підтримки та зменшення еміграційного відтоку цінного людського капіталу.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА МІГРАЦІЙНИХ НАСТРОЇВ МОЛОДІ

1.1 Міграційні процеси як соціально-психологічне явище

Міграційні процеси у сучасному світі є складним соціально-психологічним явищем, що охоплює переміщення населення в межах держави та за її межами. Вони мають багаторівневий характер і формуються під впливом економічних, соціальних, політичних, культурних та психологічних факторів. З точки зору соціально-психологічного підходу, міграція розглядається не лише як економічна або географічна зміна, а як процес, що включає зміну соціального середовища, соціальної ролі та соціальної ідентичності індивіда [17].

Теорія міграції ґрунтується на різних підходах, серед яких виділяють економічну, соціальну, психологічну та культурну перспективи. Економічний підхід фокусується на балансі між витратами та вигодами від переміщення, оцінюючи можливості працевлаштування, рівень доходу та соціальні гарантії. Соціологічний підхід наголошує на ролі соціальних мереж, групового тиску та культурних норм у прийнятті рішення про міграцію. Психологічна перспектива зосереджується на мотивації, потребах, цінностях і особистісних рисах, які визначають готовність до змін.

Однією з центральних концепцій у вивченні міграційних процесів є теорія «поштових та тяглових факторів» (push–pull theory), що виділяє чинники, які штовхають людей залишати рідне середовище (наприклад, низький рівень життя, відсутність освіти, конфлікти) та чинники, що притягують до нового місця (високі зарплати, соціальна стабільність, культурні можливості). Ця теорія дозволяє систематизувати мотиви міграції та прогнозувати тенденції переміщень [25].

Соціально-психологічна перспектива додає до цього аналізу внутрішні чинники: рівень ризик-апетиту, готовність до адаптації, сприйняття можливостей та загроз, а також особистісні цінності і потреби. Вивчення цих аспектів дозволяє зрозуміти, чому одні індивіди активно шукають нові можливості, тоді як інші залишаються у звичному середовищі.

Таблиця 1.1 – Основні типи міграційних процесів [19]

Тип міграції	Характеристика	Соціально-психологічний аспект
Внутрішня міграція	Переміщення в межах країни	Зміна соціального середовища, ролей
Міжнародна міграція	Переміщення за кордон	Адаптація до нової культури, мови
Тимчасова міграція	Короткострокове переміщення	Емоційна мобільність, планування
Постійна міграція	Довгостроковий переїзд	Тривала адаптація, зміна ідентичності

Міграційні процеси пов’язані з адаптацією особистості до нових соціальних умов. Адаптаційні механізми включають когнітивні, емоційні та поведінкові реакції на зміни середовища. Когнітивний компонент включає сприйняття ризиків і можливостей, очікувань від нового середовища. Емоційний компонент визначається рівнем тривожності, мотивацією, надією та задоволеністю. Поведінковий компонент проявляється у конкретних діях, спрямованих на реалізацію наміченого переїзду.

Міграційні процеси також розглядаються як груповий процес, оскільки соціальні мережі та колективні очікування значно впливають на рішення індивідів. Наприклад, наявність родичів або друзів у потенційній країні або місті підвищує готовність до переїзду. Соціальні норми та культурні установки визначають допустимі форми мобільності та моделюють ставлення молоді до виїзду за кордон [23].

Психологічні теорії міграції включають концепції потреб і мотивації. Згідно з теорією Маслоу, потреби в безпеці, соціальній приналежності та самореалізації відіграють ключову роль у прийнятті рішення про зміну місця

проживання. Теорії мотивації враховують прагнення до підвищення якості життя, розвитку кар’єри та отримання освіти.

Міграційні процеси також підпадають під вплив соціальних, економічних та політичних криз, що створюють додаткові «поштові» чинники для переселення. Дослідження показують, що молодь є найбільш чутливою до змін на ринку праці, до нестабільності у державних інститутах та до глобалізаційних процесів, що формують доступ до освіти і роботи за кордоном.

Інтердисциплінарні підходи до вивчення міграції поєднують соціологію, психологію, економіку та політичні науки. Вони дозволяють комплексно оцінити вплив соціальних мереж, економічних стимулів та особистісних характеристик на формування міграційних намірів молоді.

Важливим аспектом соціально-психологічного аналізу є вивчення ризиків та бар’єрів міграції. Ризики можуть включати культурні, мовні, соціальні та психологічні труднощі, тоді як бар’єри – юридичні, економічні або сімейні обмеження. Адекватне прогнозування цих факторів дозволяє формувати політики підтримки молоді, спрямовані на пом’якшення негативних наслідків переселення [14].

Міграційні процеси також впливають на формування соціальної ідентичності молоді. Процес переїзду пов’язаний із конструюванням нових соціальних ролей, адаптацією до нових культурних контекстів та інтеграцією в нові спільноти. Процес адаптації включає як психологічні, так і соціальні компоненти, що визначають успішність інтеграції.

Сучасні дослідження показують, що міграція молоді часто пов’язана із прагненням до самореалізації, підвищенням професійної кваліфікації та розширенням освітніх можливостей. Вона стимулює формування нових мереж соціальної підтримки та розширення міжкультурного досвіду.

Емпіричні дослідження свідчать, що соціально-психологічні чинники, такі як рівень соціальної підтримки, відчуття безпеки та наявність позитивного досвіду попередніх переміщень, значно впливають на готовність

молоді до міграції. Одночасно негативні чинники, такі як страх невідомості, соціальна ізоляція та економічна нестабільність, можуть стримувати мобільність [29].

Міграція також розглядається як фактор розвитку особистості. Вона стимулює розвиток адаптивних навичок, комунікативних здібностей та міжкультурної компетенції. Молодь, яка бере участь у міжнародних міграційних процесах, часто демонструє підвищену соціальну активність, здатність до критичного мислення та високий рівень самостійності.

Соціально-психологічний аналіз міграційних процесів дозволяє визначити закономірності формування міграційних настроїв, оцінити роль індивідуальних та колективних чинників у прийнятті рішення про переїзд, а також розробити рекомендації щодо підтримки мобільності молоді [11].

Таким чином, міграційні процеси є багатогранним соціально-психологічним явищем, що інтегрує економічні, соціальні, культурні та психологічні аспекти, і потребує комплексного підходу для їх аналізу та регулювання.

1.2 Молодь як соціально-психологічна група в контексті міграційних процесів

Молодь є однією з найактивніших соціальних груп, яка відіграє ключову роль у формуванні та розвитку суспільства. Вона характеризується високим рівнем соціальної мобільності, відкритістю до нових ідей і прагненням до самореалізації. Молодь перебуває у специфічному етапі життєвого циклу, коли формуються професійні, соціальні та особистісні цінності, що визначають її поведінку та вибір життєвих стратегій [24].

У контексті міграційних процесів молодь проявляє особливу чутливість до економічних, соціальних та культурних змін. Вона більш схильна до ризику та експериментальної поведінки, що робить її потенційно мобільною групою населення. Молоді люди оцінюють переїзд як можливість

підвищення соціального статусу, професійного розвитку та здобуття нового досвіду.

Таблиця 1.2 – Характеристика молоді як соціально-психологічної групи [32]

Параметр	Опис	Вплив на міграційні настрої	Приклади прояву
Мобільність	Схильність до змін	Вища готовність до переїзду	Пошук роботи/навчання
Ціннісні орієнтації	Прагнення самореалізації	Сприяє позитивним настроям	Освіта, розвиток навичок
Соціальна активність	Взаємодія з оточенням	Поширення інформації про переїзд	Друзі, соціальні мережі
Стресостійкість	Здатність адаптуватися	Знижує тривожність при переїзді	Нове середовище, робота

Соціально-психологічні характеристики молоді включають високий рівень емоційної чутливості, здатність до адаптації, прагнення до незалежності та самостійності, а також формування системи цінностей, яка орієнтована на досягнення успіху та самореалізацію. Всі ці чинники безпосередньо впливають на рішення про міграцію і визначають індивідуальні та колективні міграційні настрої.

Молодь активно взаємодіє із соціальними мережами, що створюють додаткові стимули для мобільності. Підтримка друзів, однолітків та родини підвищує готовність до переїзду, тоді як відсутність підтримки може стримувати мобільність. Крім того, на рішення молоді впливає рівень доступності інформації про можливості навчання, роботи та проживання в інших країнах або регіонах [9].

Особливе значення має роль освіти у формуванні міграційних настроїв молоді. Вищі освітні заклади та програми обміну сприяють розширенню світогляду, розвитку міжкультурної компетенції та формуванню мотивації до

міжнародної мобільності. Молодь, яка отримує освіту за кордоном або бере участь у міжнародних програмах, демонструє підвищену готовність до професійної та географічної мобільності.

Психологічні чинники включають особистісні риси, такі як відкритість до нового досвіду, рівень толерантності до невизначеності, готовність до адаптації, здатність до вирішення конфліктів та стресостійкість. Ці характеристики визначають, наскільки успішно молодь може інтегруватися в нові соціальні умови та ефективно реалізувати свої плани переїзду [20].

Соціальні чинники включають вплив родини, соціальних груп, однолітків та суспільних норм. Молодь оцінює можливості та ризики переїзду, враховуючи очікування і реакції близького оточення. Соціальні мережі також забезпечують інформаційну підтримку, допомагають орієнтуватися у новому середовищі та формують позитивні чи негативні установки щодо міграції.

Економічні чинники відіграють значну роль у формуванні міграційних намірів. Молодь оцінює перспективи працевлаштування, рівень заробітної плати, можливості професійного розвитку та соціальні гарантії. Економічна нестабільність або низькі доходи у рідній країні стимулюють прагнення до переїзду, тоді як наявність привабливих умов у країні проживання зменшує ризик негативних наслідків міграції [6].

Культурні та освітні чинники також впливають на мобільність молоді. Вони включають знання мов, міжкультурну компетентність, знайомство з міжнародними стандартами освіти та праці, доступ до культурних цінностей інших країн. Молодь, яка володіє мовами та має культурні навички, більш готова до інтеграції в нові соціальні середовища.

Міграція молоді також пов’язана з потребою у самореалізації та розвитку професійної компетенції. Вона шукає можливості підвищення кваліфікації, здобуття нових навичок та розширення кар’єрних перспектив. Переїзд у нове середовище дозволяє молоді реалізувати свої потенціали та підвищити конкурентоспроможність на ринку праці [21].

Соціально-психологічні моделі міграції враховують комплекс взаємодіючих факторів, які визначають поведінку молоді. До таких моделей відносяться модель соціальної мережі, теорія очікувань та теорія раціонального вибору. Ці підходи дозволяють прогнозувати міграційні настрої, оцінювати ризики та розробляти стратегії підтримки мобільності.

Молодь, як соціально-психологічна група, демонструє високий рівень гнучкості та здатності до адаптації, що робить її активним учасником міжнародних та внутрішніх міграційних процесів. Водночас, вплив соціальних, економічних та культурних чинників визначає специфіку міграційних настроїв, що може відрізнятися залежно від країни, регіону та соціально-економічного статусу молоді.

Міжнародні дослідження свідчать, що молодь більш схильна до міграції у порівнянні з іншими віковими групами. Вона оцінює ризики та вигоди переїзду, прагне до професійного зростання та культурного розвитку. Успішна інтеграція молоді у нове соціальне середовище залежить від рівня підготовки, підтримки соціальних мереж та індивідуальних психологічних ресурсів [3].

Таким чином, молодь як соціально-психологічна група є предметом дослідження, оскільки її соціальні та психологічні характеристики визначають готовність до мобільності, сприйняття міграційних можливостей та ефективність адаптації у нових умовах. Соціально-психологічні детермінанти включають взаємодію індивідуальних характеристик, соціальних впливів, економічних та культурних факторів, що разом формують міграційні настрої та поведінку молоді.

1.3 Міграційні настрої молоді: поняття, структура та чинники формування

Міграційні настрої молоді є комплексним соціально-психологічним феноменом, який відображає готовність, наміри та очікування молодих

людей щодо можливості переміщення у нове соціокультурне середовище. Ці настрої формуються під впливом багатьох чинників, що включають індивідуальні психологічні особливості, соціальні мережі, економічні умови та культурний контекст.

Поняття «міграційні настрої» охоплює як намір здійснити переїзд, так і очікуваний результат цього процесу. Воно включає когнітивний компонент (оцінка можливостей та ризиків), емоційний компонент (почуття тривоги, надії або мотивації) та поведінковий компонент (конкретні дії, спрямовані на підготовку переїзду). Міграційні настрої є проміжним етапом між бажанням змінити місце проживання та реальним здійсненням міграції [10].

Структура міграційних настроїв включає кілька взаємопов’язаних складових. Когнітивна складова відображає сприйняття молоддю переваг та недоліків міграції, оцінку ресурсів та можливостей для інтеграції. Емоційна складова включає позитивні та негативні емоції, пов’язані з очікуванням переїзду. Поведінкова складова проявляється у конкретних діях: підготовці документів, навчанні мовам, пошуку роботи та інформації про нове середовище.

Міграційні настрої молоді формуються під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх чинників належать соціальні умови, економічна ситуація, політична стабільність, доступ до освіти та ринку праці, а також культурний та інформаційний контекст. Внутрішні чинники включають індивідуальні психологічні характеристики, ціннісні орієнтації, мотивацію до самореалізації та рівень готовності до змін [4].

Соціально-психологічні моделі пояснюють формування міграційних настроїв через взаємодію особистісних характеристик та соціальних впливів. Зокрема, модель очікувань-вигод передбачає, що молодь оцінює міграцію як шлях до досягнення певних цілей: підвищення освіти, кар’єрного зростання, поліпшення соціального статусу або життєвих умов.

Міграційні настрої можуть бути як позитивними, так і негативними. Позитивні настрої характеризуються очікуванням особистісного та

професійного розвитку, отримання нових знань і досвіду. Негативні настрої виникають через страх невідомості, можливі труднощі адаптації, розрив соціальних зв’язків, мовні та культурні бар’єри.

Важливим аспектом є взаємозв’язок міграційних настроїв з соціальними мережами. Молодь часто орієнтується на досвід родичів, друзів або знайомих, які вже здійснили переїзд. Позитивні приклади успішної інтеграції стимулюють формування позитивних настроїв, тоді як негативні приклади або історії про труднощі можуть стримувати мобільність [13].

Соціально-психологічні чинники, що впливають на формування міграційних настроїв, включають самопізнання, рівень самооцінки, толерантність до стресу, здатність до адаптації та мотивацію до самореалізації. Молодь з високим рівнем адаптивних навичок та соціальною підтримкою більш схильна до планування та здійснення переїзду.

Економічні чинники відіграють вирішальну роль у визначенні міграційних намірів. Вони включають очікуваний рівень доходів, наявність робочих місць, соціальні гарантії та перспективи кар’єрного росту. Молодь оцінює співвідношення витрат і вигод переїзду, враховуючи можливість покращення життєвих умов.

Культурні та освітні чинники також значущі. Знання мов, міжкультурна компетентність, доступ до міжнародних освітніх програм і культурних ресурсів сприяють формуванню позитивних настроїв щодо міграції. Молодь з відкритим світоглядом та бажанням інтегруватися у нове соціальне середовище більш схильна до мобільності.

Психологічні теорії мотивації пояснюють готовність молоді до переїзду через прагнення задовольнити базові та вищі потреби. Згідно з теорією Маслоу, потреби в безпеці, приналежності та самореалізації стимулюють мобільність. Теорії очікувань підкреслюють роль оцінки можливих вигод від переїзду.

Міграційні настрої також формуються під впливом соціальних інституцій: школи, університети, молодіжні організації, державні програми

підтримки. Ці інституції створюють умови для розвитку навичок, необхідних для інтеграції у нові середовища, та забезпечують інформаційні ресурси для планування міграції.

Важливим є вплив глобалізаційних процесів та медіа на формування міграційних настроїв. Соціальні мережі, інтернет-ресурси, медіа-контент про життя за кордоном формують у молоді уявлення про можливості та ризики переїзду, впливають на очікування та формують міграційну мотивацію [7].

Структура міграційних настроїв молоді демонструє взаємозв'язок когнітивних, емоційних та поведінкових компонентів. Когнітивний рівень включає оцінку ресурсів та можливостей, емоційний - очікувані переживання та почуття, поведінковий - конкретні кроки для реалізації планів переїзду.

Соціально-психологічні дослідження показують, що молодь із високим рівнем соціальної підтримки та адаптивних навичок демонструє більш позитивні міграційні настрої. Молоді люди, які активно займаються саморозвитком, здобувають освіту та професійні навички, більш готові до переїзду та інтеграції у нове середовище.

Таким чином, міграційні настрої молоді є багатокомпонентним явищем, яке формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Вони відображають готовність до мобільності, оцінку можливостей та ризиків, прагнення до самореалізації та розвитку. Соціально-психологічний аналіз міграційних настроїв дозволяє розробляти ефективні стратегії підтримки молоді та прогнозувати тенденції внутрішньої і міжнародної мобільності.

Міграційні процеси є складним соціально-психологічним явищем, що включає переміщення населення в межах держави та за її межами, і формуються під впливом економічних, соціальних, політичних, культурних та психологічних чинників [16].

Соціально-психологічний підхід до вивчення міграції дозволяє розглядати її не лише як географічну зміну, а як процес зміни соціального середовища, соціальної ролі та ідентичності індивіда.

Молодь є однією з найактивніших соціальних груп, яка характеризується високою мобільністю, відкритістю до нового досвіду, прагненням до самореалізації та підвищення соціального статусу [2].

Міграційні настрої молоді складаються з когнітивної, емоційної та поведінкової складових, що взаємопов'язані та визначають готовність до переїзду, очікування від нового середовища та конкретні дії для реалізації планів міграції.

Формування міграційних настроїв залежить від взаємодії внутрішніх (особистісних та психологічних) і зовнішніх (соціальних, економічних, культурних) чинників, включаючи соціальні мережі, освіту, доступ до інформації та глобалізаційні процеси.

Таблиця 1.3 – Фактори формування міграційних настроїв молоді [18]

Фактор	Категорія	Вплив на настрої	Приклади
Економічний	Зовнішній	Стимулює мобільність	Рівень доходів, робочі місця
Освітній	Зовнішній	Сприяє розвитку позитивних очікувань	Міжнародні програми, стажування
Соціальний	Зовнішній	Формує через соціальні мережі	Друзі, родичі, медіа
Психологічний	Внутрішній	Визначає готовність до адаптації	Самооцінка, стресостійкість
Культурний	Зовнішній	Мотивує до міжкультурної інтеграції	Знання мов, цінності

Позитивні міграційні настрої стимулюються перспективою професійного розвитку, освіти, культурного збагачення та соціальної інтеграції, тоді як негативні настрої виникають через страх невідомості, можливі труднощі адаптації та ризики соціальної ізоляції [28].

Соціально-психологічний аналіз дозволяє прогнозувати тенденції мобільності молоді, розробляти стратегії підтримки та адаптації, а також формувати умови для ефективної інтеграції молодих людей у нові соціальні середовища.

Міграційні процеси та настрої молоді є багатокомпонентним явищем, яке потребує комплексного дослідження для розуміння мотивацій, оцінки ризиків і розробки ефективних соціально-психологічних стратегій підтримки молоді у контексті внутрішньої та міжнародної мобільності.

РОЗДІЛ 2
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ НАСТРОЇВ МОЛОДІ

2.1 Соціальні та економічні чинники міграційної поведінки молоді

Міграційні настрої молоді значною мірою залежать від соціально-економічного середовища. Молоді люди оцінюють рівень заробітної плати, перспективи працевлаштування, доступ до соціальних гарантій і можливості кар'єрного розвитку. Чим нижчі соціальні та економічні стандарти, тим вищий рівень намірів емігрувати.

Таблиця 2.1 – Основні соціально-економічні чинники, що впливають на міграційні настрої молоді [12]

Чинник	Вплив на міграційні настрої	Приклад прояву
Рівень заробітної плати	Стимулює бажання виїзду у пошуках кращих доходів	Порівняння зарплат в Україні та Польщі
Безробіття серед молоді	Підштовхує до пошуку роботи за кордоном	Трудова міграція після закінчення університету
Соціальні гарантії	Визначає рівень захищеності	Бажання отримати медичне страхування та соціальну допомогу

Таблиця 2.1 демонструє ключові соціально-економічні чинники, які стимулюють молодь до розгляду еміграції. Низький рівень заробітної плати створює економічний стимул, безробіття підштовхує до пошуку роботи за межами країни, а недостатній рівень соціальних гарантій підвищує відчуття нестабільності. Збільшення безробіття серед молоді супроводжується зростанням числа трудових мігрантів, що підтверджує прямий вплив економічної нестабільності на міграційні настрої.

Для більш детального аналізу економічного стимулу до міграції важливо порівняти очікуваний рівень доходів молоді в Україні та країнах ЄС. Таке порівняння дозволяє оцінити, які держави є найбільш привабливими для трудової міграції на основі економічних чинників [34].

Таблиця 2.2 – Очікуваний рівень заробітної плати в Україні та країнах ЄС (за результатами опитування молоді)

Країна	Середній очікуваний дохід ($)	Привабливість для трудової міграції (%)
Україна	600	15
Польща	1200	40
Німеччина	2200	30
Чехія	1500	15

Таблиця 2.2 демонструє прямий зв’язок між очікуваним рівнем заробітної плати та привабливістю країни для трудової міграції. Молодь віддає перевагу Польщі та Німеччині, де рівень доходів значно вищий, ніж в Україні, що підтверджує висновки з таблиці 2.1 про стимулюючий вплив економічних чинників на наміри емігрувати.

Таким чином, економічна мотивація є ключовим чинником у прийнятті рішення про міграцію. Аналіз соціально-економічних умов у поєднанні з очікуваним рівнем заробітної плати дозволяє визначити основні напрямки трудової міграції молоді та оцінити ступінь привабливості різних країн для потенційних мігрантів.

Після аналізу таблиць стає очевидним, що міграційні наміри молоді формуються під впливом як економічних, так і соціальних чинників. Для наочного відображення цих взаємозв’язків доцільно звернутися до графічних моделей, які демонструють, як окремі елементи впливають на рішення молоді про міграцію.

Рисунок 2.1 демонструє прямий вплив економічних чинників на формування міграційних намірів. Вона включає три основні елементи: рівень доходів, безробіття та соціальні гарантії. Зниження рівня доходів зменшує фінансову стабільність молоді, що викликає прагнення шукати кращі матеріальні умови за кордоном.

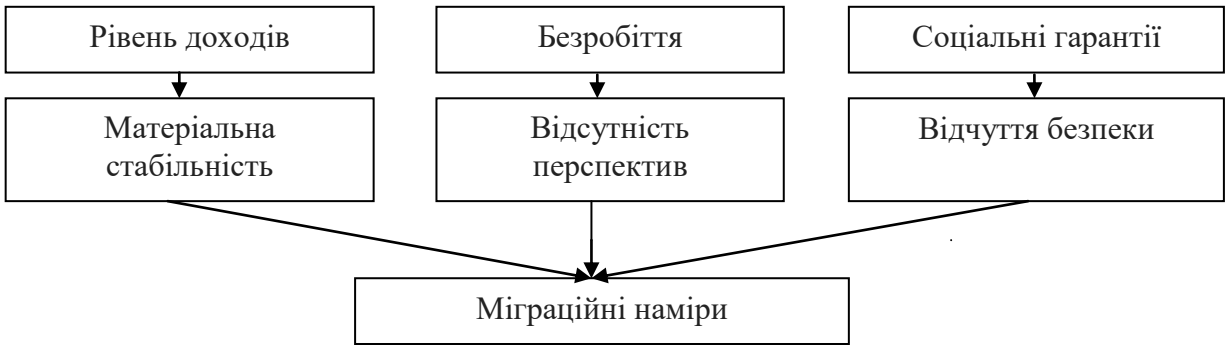


Рисунок 2.1 – Взаємозв'язок економічних факторів і міграційних рішень

Рисунок 2.1 демонструє прямий вплив економічних чинників на формування міграційних намірів. Вона включає три основні елементи: рівень доходів, безробіття та соціальні гарантії. Зниження рівня доходів зменшує фінансову стабільність молоді, що викликає прагнення шукати кращі матеріальні умови за кордоном [1].

Високий рівень безробіття створює відчуття нестабільності та відсутності перспектив на місцевому ринку праці, що також стимулює планування виїзду. Недостатність соціальних гарантій (медичне страхування, пенсійні виплати, програми підтримки) підвищує психологічну тривожність і формує додатковий мотив до еміграції. Усі три чинники взаємодіють і підсилюють один одного, створюючи комплексний тиск на молодь, що спрямовує її наміри на пошук кращих умов життя в іншій країні.



Рисунок 2. 2 – Соціальні чинники як передумови міграційних настроїв

Рисунок 2.2 ілюструє, як соціальні умови впливають на міграційні наміри молоді. Якість освіти визначає рівень знань та компетенцій, що, у свою чергу, формує кар'єрні перспективи. Обмежені можливості для професійного росту знижують соціальну мобільність, викликаючи відчуття застою та відсутності перспектив. Це провокує молодь розглядати варіанти виїзду, де умови навчання та кар'єрного розвитку більш сприятливі. Підкреслює, що саме поєднання об'єктивних соціальних обмежень і суб'єктивного сприйняття перспектив формує міграційний намір.



Рисунок 2.3 – Комплексна модель соціально-економічних детермінант міграції молоді [22]

Рис.2.3 об'єднує економічні та соціальні чинники в єдину модель. Вона показує, що рівень доходів, безробіття, соціальні гарантії, якість освіти та кар'єрні перспективи взаємодіють і створюють комплексну структуру впливу на формування міграційних установок. Рисунок 2.3 підкреслює, що жоден фактор не діє ізольовано: економічна нестабільність посилює соціальне невдоволення, а соціальні обмеження підсилюють економічні ризики. В результаті формується цілісний контекст, що визначає інтенсивність і напрямок намірів молоді щодо еміграції.

2.2 Психологічні особливості молоді як суб'єкта міграційних рішень

Психологічні риси визначають готовність молоді до еміграції. Висока адаптивність, схильність до ризику, прагнення самореалізації, емоційність та потреба в незалежності роблять молодь більш мобільною та готовою до змін умов життя. Дослідження показують, що молоді люди з високим рівнем емоційної стабільності та відкритості до нового частіше приймають рішення про виїзд за кордон [26].

Таблиця 2.3 – Психологічні чинники, що впливають на міграційні рішення молоді

Чинник	Характеристика	Вплив на рішення
Адаптивність	Здатність швидко звикати до нових умов	Підвищує готовність до еміграції
Схильність до ризику	Готовність приймати нестабільність	Сприяє переїзду за кордон
Самореалізація	Потреба у досягненні успіху	Пошук можливостей за межами країни

Таблиця 2.3 відображає ключові психологічні риси молоді, що визначають схильність до міграції. Адаптивні особистості швидко пристосовуються до нових умов, що знижує психологічний бар'єр при виїзді. Молодь, схильна до ризику, легше погоджується на переїзд, навіть якщо умови перебування за кордоном нестабільні. Прагнення самореалізації мотивує активний пошук кращих можливостей для професійного та особистісного розвитку.

Психологічні чинники взаємодіють між собою. Висока адаптивність у поєднанні з прагненням самореалізації створює сильну внутрішню мотивацію до міграції. Навпаки, низька готовність до ризику може стримувати активну міграційну поведінку, навіть якщо існує сильне прагнення до самореалізації [15].

Таблиця 2.4 – Емоційні чинники міграційних настроїв (за результатами опитування, %)

Емоційний чинник	Висловили вплив (%)
Почуття невпевненості у майбутньому	68
Прагнення до свободи та незалежності	54
Бажання кращих умов життя	82

Бажання покращити якість життя та почуття невпевненості у майбутньому є основними емоційними мотивами міграції. Почуття невпевненості формує тривожність, що стимулює пошук стабільніших умов життя за кордоном. Прагнення до свободи та незалежності підсилює готовність розглядати альтернативні варіанти проживання. Бажання кращих умов життя пов’язане з матеріальними мотивами та соціальними очікуваннями.

Емоційні чинники діють у тісному взаємозв’язку з психологічними рисами. Наприклад, емоційно стабільна молодь може відчувати потребу у змінах, але більш обдумано підходить до планування переїзду. Натомість молодь з високим рівнем тривожності може діяти імпульсивно, прискорюючи процес прийняття міграційного рішення.

Таблиця 2.5 – Типи психологічних портретів молоді з різним рівнем міграційних намірів

Тип	Характеристика	Ймовірність еміграції
Оптиміст	Вірить у зміни в країні	Низька
Реаліст	Прагне кар’єрного зростання	Середня
Прагматик	Орієнтований на матеріальні вигоди	Висока

Типологія демонструє, що матеріальна мотивація та прагматичний підхід підвищують ймовірність міграції. Молодь, яка орієнтується на особистісний розвиток і кар’єрне зростання, схильна шукати кращі умови за кордоном. Оптимісти, що вірять у позитивні зміни всередині країни, менш схильні до виїзду, навіть при наявності зовнішніх стимулів.

Аналіз таблиць 2.3–2.5 дозволяє зробити висновок, що психологічні чинники та емоційні мотиви взаємодіють комплексно. Високий рівень адаптивності у поєднанні з прагненням самореалізації та матеріальними мотивами формує найбільш схильну до міграції групу молоді.



Рисунок 2.4 – Психологічні фактори у формуванні міграційних намірів

Рисунок 2.4 відображає, як особистісні характеристики молоді впливають на рішення про міграцію. Адаптивність дозволяє швидко пристосовуватися до нових умов, зменшуючи психологічний бар'єр при виїзді. Схильність до ризику робить молодь більш готовою приймати нестабільні умови в іншій країні. Прагнення до самореалізації стимулює пошук кращих можливостей для розвитку потенціалу.

Взаємодія цих факторів створює «внутрішню готовність» до переїзду. Високий рівень адаптивності у поєднанні з емоційною стійкістю дозволяє планувати міграцію більш стратегічно. Ризикова поведінка може прискорювати процес прийняття рішення, але потребує емоційної підтримки та зовнішніх ресурсів [8].

Рисунок ілюструє емоційні чинники, що супроводжують процес прийняття рішення. Почуття невпевненості формує тривогу та спонукає до оцінки ризиків. Прагнення до свободи і незалежності підсилює готовність змінити країну проживання. Бажання кращих умов життя мотивує конкретні дії щодо виїзду.



Рисунок 2.5 – Емоційно-психологічний механізм прийняття рішення про міграцію

Поєднання емоційної тривожності та прагматичних мотивів стимулює молодь до активного планування міграції. Люди з високим рівнем самоконтролю можуть планувати переїзд більш зважено, враховуючи соціальні та економічні фактори. Водночас емоційно нестійкі особи схильні приймати рішення імпульсивно, що може призводити до невдалого досвіду міграції [9].



Рисунок 2.6 – Структурна модель психологічного портрету потенційного мігранта

Рисунок 2.6 показує взаємозв’язок між потребою розвитку, мотивацією досягнення, схильністю до ризику та толерантністю до невизначеності. Молодь з високою потребою саморозвитку та готовністю до ризику більш схильна шукати можливості за кордоном.

Ця модель демонструє, що психологічні характеристики не лише впливають на мотивацію, а й визначають стратегію дій. Наприклад, прагматик активно збирає інформацію про країни призначення та планує кар'єрні кроки. Реаліст обирає країни з перспективами професійного розвитку. Оптиміст орієнтується на внутрішні ресурси та можливості покращення умов у рідній країні.

Висновки з аналізу таблиць та схем свідчать, що психологічні та емоційні чинники тісно пов'язані між собою. Внутрішня готовність до міграції формується під впливом кількох взаємопов'язаних рис: адаптивності, схильності до ризику, прагнення самореалізації та матеріальної мотивації. Емоційні мотиви визначають швидкість та конкретність дій.

Таким чином, розуміння психологічного портрету потенційного мігранта дозволяє передбачити ймовірність міграції та розробляти профілактичні стратегії, які можуть зменшити негативні наслідки для країни. Комплексний підхід до аналізу психологічних факторів дозволяє оцінювати не тільки готовність молоді до виїзду, а й потенційні стратегії адаптації за кордоном.

Крім того, дослідження демонструють, що особистісні характеристики та емоційні мотиви взаємодіють із соціально-економічними умовами, що значно посилює або послаблює намір мігрувати. Урахування цих факторів важливе для формування державної політики щодо утримання молоді в країні.

Загалом, психологічний аналіз показує, що міграційні наміри молоді визначаються поєднанням адаптивності, схильності до ризику, прагнення до самореалізації, матеріальної мотивації та емоційної готовності. Таблиці і схеми дають структуровану картину цього складного процесу.

2.3 Ціннісні орієнтації, життєві пріоритети та їх вплив на міграційні наміри

Цінності є фундаментальними орієнтирами поведінки та прийняття рішень у молоді. Вони визначають пріоритети, мотивацію та стратегічні цілі, формують бачення майбутнього та впливають на готовність до значних змін у житті, зокрема на рішення про міграцію. Цінності молоді відображають їхнє ставлення до матеріального достатку, освіти, сімейних та культурних традицій, а також до власної самореалізації [31].

У сучасних умовах соціально-економічної нестабільності матеріальні цінності часто стають визначальними у формуванні міграційних намірів. Молодь, яка орієнтується на фінансову стабільність, прагне кар'єрного розвитку та забезпечення високого рівня життя, частіше розглядає можливість виїзду за кордон. Навпаки, орієнтація на сім'ю, культурні традиції та патріотизм зменшує ймовірність еміграції та стимулює залишатися у рідній країні.

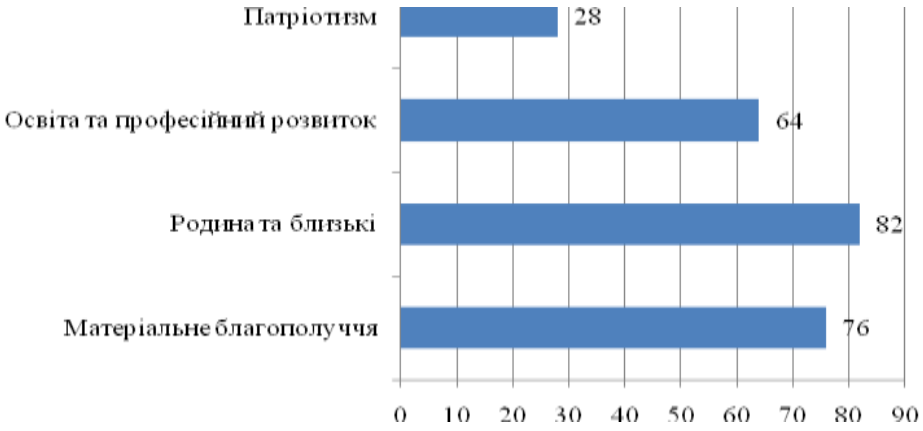


Рисунок 2.7 – Розподіл життєвих цінностей молоді (за результатами опитування, %)

Рисунок показує, що матеріальні та освітні цінності стимулюють мобільність, тоді як сімейні та патріотичні орієнтації знижують намір до еміграції. Матеріальні пріоритети асоціюються з прагненням поліпшити

якість життя, підвищити рівень доходів і забезпечити стабільне майбутнє. Освітні цінності мотивують до освітньої міграції, пошуку можливостей навчання за кордоном. Сімейні та патріотичні пріоритети формують внутрішню прив'язаність до рідного середовища, зменшуючи готовність залишати країну.

Таблиця 2.6 – Зв'язок між життєвими пріоритетами та наміром до еміграції

Пріоритет	Ймовірність міграції
Фінансова стабільність	Висока
Кар'єрне зростання	Середня
Родина, діти	Низька

Матеріальні пріоритети, зокрема фінансова стабільність, безпосередньо стимулюють прагнення до міграції. Молодь, яка прагне кар'єрного зростання, може розглядати варіанти переїзду, але лише у поєднанні з можливістю розвитку. Сімейні та культурні чинники навпаки стримують намір до еміграції, адже збереження близьких стосунків і підтримка традицій виступають сильним мотиватором залишитися у країні.

Таблиця 2.7 – Типи ціннісних орієнтацій та рівень міграційних намірів

Тип орієнтації	Характеристика	Ймовірність еміграції
Матеріалістична	Перевага матеріальних благ	Висока
Гуманістична	Пріоритет особистих і сімейних відносин	Низька
Прагматична	Баланс матеріального та особистого	Середня

Таблиця 2.7 демонструє, що матеріалістично налаштовані молоді люди частіше планують еміграцію, орієнтуючись на матеріальні вигоди та соціальний статус. Гуманістично налаштована молодь, для якої пріоритетними є особисті стосунки та сім'я, менш схильна до виїзду. Прагматична група обирає компроміс між матеріальними та особистісними потребами, що формує середню ймовірність еміграції.

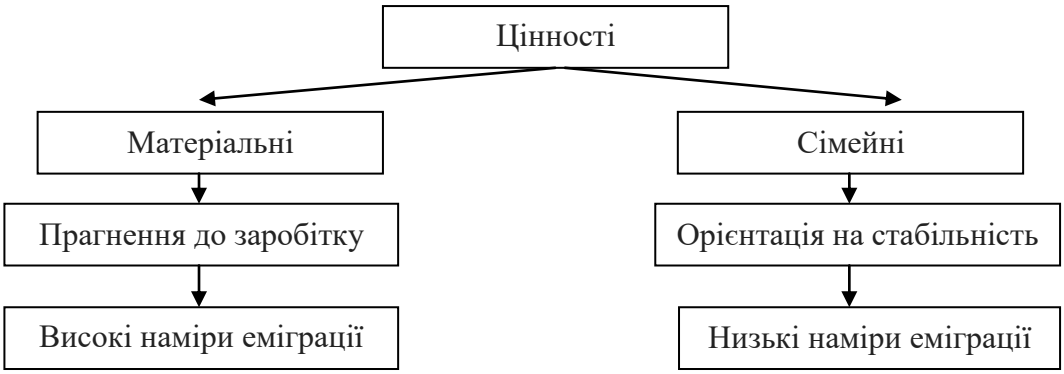


Рисунок 2.8 – Вплив цінностей на міграційні рішення

Рисунок 2.8 демонструє прямий зв'язок між ціннісними орієнтаціями та міграційними намірами. Матеріальні цінності стимулюють прагнення до заробітку та кращих умов життя за кордоном. Освітні цінності сприяють намірам отримати якісну освіту поза межами країни. Сімейні та патріотичні орієнтації знижують інтенсивність намірів виїзду. Підкреслює, що цінності формують внутрішній вектор мотивації, який визначає напрямок і ступінь готовності молоді до еміграції.

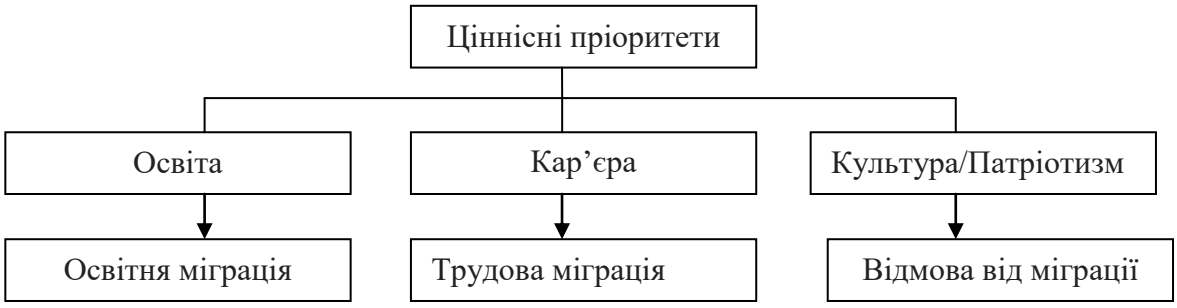


Рисунок 2.9 – Ціннісні пріоритети та напрями міграції

Рис.2.9 показує взаємозв'язок між конкретними пріоритетами молоді та типами міграції. Освітні пріоритети формують наміри освітньої міграції, прагнення кар'єрного розвитку – трудової, а орієнтація на сім'ю та культурні цінності зменшує бажання виїжджати. Вона дозволяє прогнозувати потенційні напрямки міграції залежно від домінуючих пріоритетів.



Рисунок 2.10 – Структурна модель взаємозв'язку цінностей і міграційних установок

Рис.2.10 демонструє, що ціннісні орієнтації формують життєві пріоритети, а пріоритети, у свою чергу, визначають мотивацію до міграції. Вона показує поетапний механізм: від базових цінностей до конкретного наміру. Така модель дозволяє психологам і соціологам визначати, які ціннісні зміни можуть зменшити наміри до еміграції, а які, навпаки, підсилюють мобільність молоді.

Соціально-економічні чинники (низький рівень доходів, високий рівень безробіття, нестача соціальних гарантій, обмежені освітні та кар'єрні перспективи) прямо впливають на формування намірів молоді емігрувати. Їхній комплексний вплив показаний у рисунках 2.1–2.3, де взаємодія факторів підсилює міграційні настрої.

Психологічні чинники – адаптивність, схильність до ризику, прагнення самореалізації та емоційна тривожність – формують внутрішню готовність до переїзду. Рисунки 2.4–2.6 демонструють, що саме поєднання особистісних та емоційних характеристик визначає, наскільки молодь готова до ризику та нестабільності за кордоном.

Ціннісні орієнтації та життєві пріоритети визначають інтенсивність та напрямок міграційних намірів. Матеріалістично та прагматично налаштовані молоді люди більш схильні до еміграції, тоді як гуманістичні та сімейно орієнтовані – менш схильні. Рисунки 2.8 – 2.10 показують, як цінності формують пріоритети і, відповідно, мотивацію до виїзду.

Взаємодія соціально-економічних, психологічних та ціннісних факторів формує комплексну систему детермінантів міграційних настроїв молоді. Для ефективного прогнозування та корекції міграційних намірів необхідно враховувати всі три групи чинників, а не розглядати їх ізольовано [35].

Розуміння цих механізмів дозволяє розробляти цільові програми психологічної підтримки, соціально-економічної стимуляції та профілактики небажаної міграції. Практичне значення таких програм полягає у створенні умов для утримання молоді в країні та оптимізації соціальних і економічних ресурсів держави.

РОЗДІЛ 3
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ НАСТРОЇВ МОЛОДІ ТА НАПРЯМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ

3.1 Методика та результати емпіричного дослідження міграційних настроїв молоді

Міграційні процеси є однією з ключових соціально-економічних проблем сучасної України, особливо в контексті втрати молодих кваліфікованих кадрів. Молодь, як найбільш мобільна соціальна група, активно розглядає можливості виїзду за кордон у пошуках кращих умов для навчання, працевлаштування та самореалізації. Водночас відтік молодих фахівців може негативно впливати на економічний розвиток країни, що робить вивчення міграційних настроїв надзвичайно актуальним [30].

З метою з'ясування особливостей міграційних намірів сучасної української молоді було проведено емпіричне соціально-психологічне дослідження.

Для дослідження міграційних настроїв було використано комплексний підхід**,** який включав кілька методів:

1. Анкетування – основний інструмент збору даних про наміри, мотиви та очікування молоді щодо міграції. Онлайн-анкета (Google Forms) дозволила отримати структуровану інформацію про плани, цілі, країни привабливості, бар'єри та готовність до життя за кордоном.

2. Методика оцінки особистісних характеристик, пов'язаних із міграційними настроями – авторська психодіагностична методика, що дозволяє виявити рівень тривожності, толерантність до невизначеності, прагнення до самореалізації та відкритість до нових вражень. Вона допомагає оцінити психологічну готовність до міграції (Додаток А).

3. Адаптований опитувальник на основі 16-факторного особистісного тесту Р. Кеттела (16PF) – дозволяє оцінити ключові риси, релевантні для міграційної поведінки, такі як емоційна стабільність, відкритість до нового, незалежність у прийнятті рішень та мотивацію до дії (Додаток Б).

Застосування цих методик дало змогу комплексно оцінити як зовнішні (соціально-економічні та освітні) мотиви, так і внутрішні психологічні чинники**,** що впливають на наміри та готовність молоді до виїзду за кордон.

У дослідженні взяли участь 63 респонденти віком від 17 до 25 років**,** серед яких 58 % становили жінки та 42 % чоловіки**.** Вибірка включала студентів закладів вищої освіти та молодих фахівців, які лише розпочали свою трудову діяльність.

Основним інструментом було анкетування, яке здійснювалося онлайн (Google Forms). Анкета складалася з 10 запитань**,** розподілених на блоки:

1. Вік, стать, соціальний статус (студент / працівник).
2. Чи плануєте ви виїхати за кордон найближчими роками?
3. Якщо так – з якою метою (робота, навчання, постійне проживання, подорож)?
4. Які країни є для вас найбільш привабливими?
5. Основні причини бажання виїхати (економічні, освітні, безпекові, культурні, сімейні).
6. Які фактори можуть зупинити вас від міграції?
7. Чи розглядаєте ви можливість повернення в Україну після навчання чи роботи за кордоном?
8. Що, на вашу думку, найбільше заважає молоді реалізувати себе в Україні?
9. Наскільки важливими для вас є сімейні та особисті зв’язки при прийнятті рішення про міграцію?
10. Як ви оцінюєте власний рівень готовності до життя в іншій країні (мовні навички, культурна адаптація)?

Результати дослідження міграційних настроїв молоді за анкетуванням.

Аналіз відповідей показав, що міграційні наміри є досить поширеним явищем серед молоді. 65 % респондентів заявили, що планують виїхати за кордон найближчими роками, 22 % ще не визначилися зі своєю позицією, лише 13 % не планують міграції.

Для кращого розуміння розподілу намірів молоді щодо виїзду за кордон представлено дані на рис 3.1.

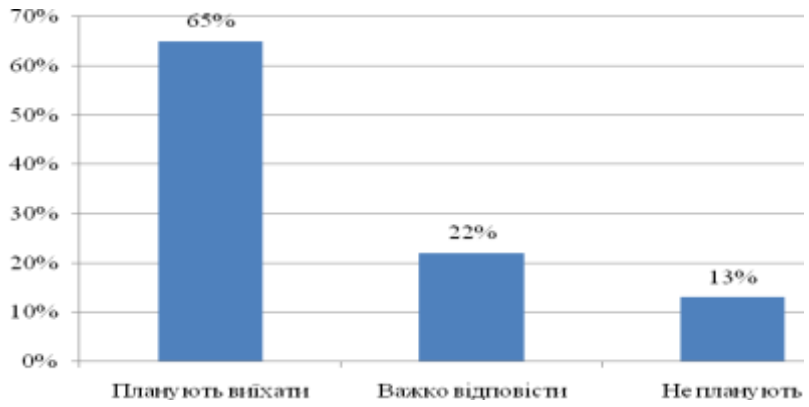


Рисунок 3.1 – Наміри молоді щодо виїзду за кордон

Як видно, більшість молодих людей мають намір виїхати за кордон. Це свідчить про високий рівень мобільності молоді та потенційний вплив економічних, освітніх і соціальних чинників на міграційні рішення.

Наступним кроком було виявлення основних цілей, з якими молодь планує виїжджати за кордон. Найпоширенішими причинами є пошук роботи (46 %), здобуття якісної освіти (36 %), безпечні умови життя (10 %) та культурний обмін (8 %).

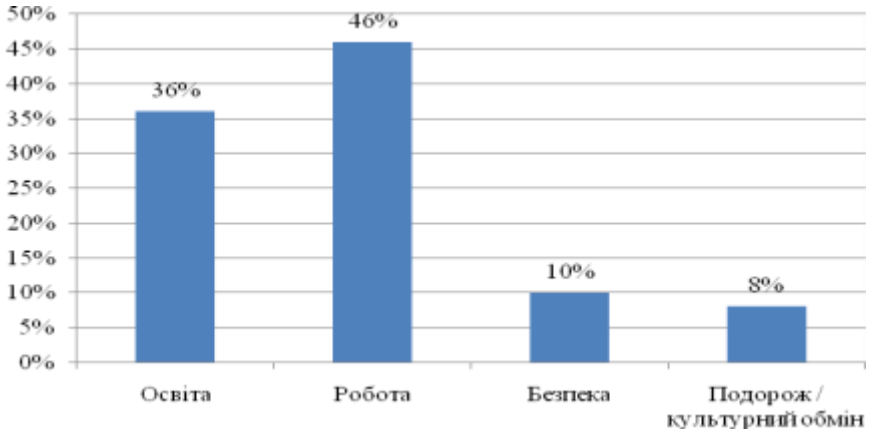


Рисунок 3.2 – Мета можливої міграції молоді

Результати свідчать, що економічні та освітні мотиви домінують серед молоді. Це вказує на потребу створення умов для розвитку професійних та освітніх можливостей всередині країни.

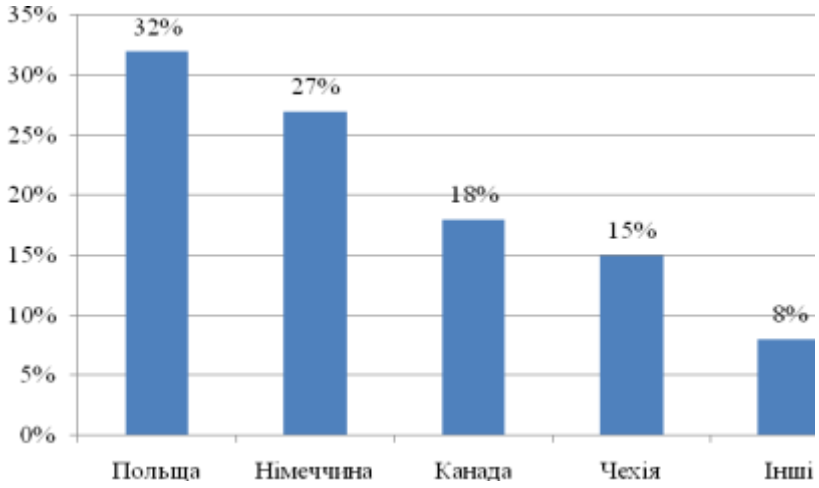


Рисунок 3.3 – Країни, які приваблюють молодь

Окрему увагу було приділено вибору країн, які приваблюють молодь. Польща, Німеччина, Канада та Чехія стали найпопулярнішими напрямами, Окремі респонденти називали США, Великобританію та Італію, що свідчить про економічні та культурні орієнтири сучасної молоді.

Ці дані дозволяють оцінити географічні пріоритети молоді та враховувати їх при розробці державних програм підтримки професійної мобільності.

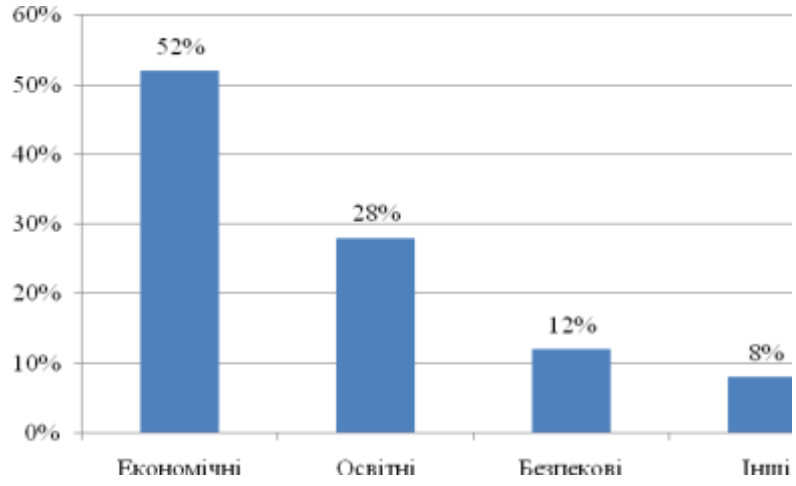


Рисунок 3.4 – Причини міграційних намірів молоді

Щодо причин міграційних настроїв, респонденти зазначали економічні, освітні, безпекові та культурні фактори. (рис.3.4).

Економічні чинники є ключовими драйверами міграційної поведінки (52 %), що відображає недостатній рівень фінансової мотивації та розвитку професійних можливостей у країні.

Визначення чинників, що здатні утримати молодь від виїзду за кордон, має важливе значення для державної політики.

За результатами опитування, респонденти найбільше виділили три ключові фактори:

- зростання заробітної плати – 54 %;
- політична стабільність та гарантії безпеки – 28 %;
- можливості професійного розвитку та кар'єрного зростання – 18 %.

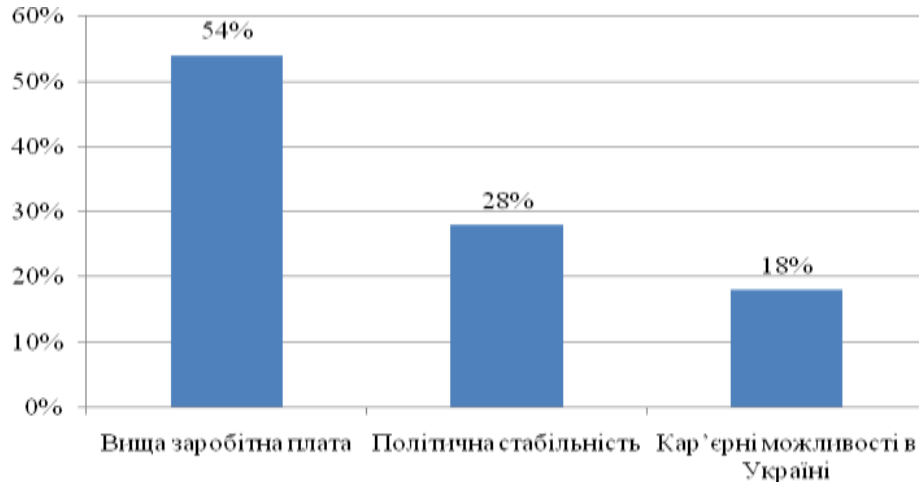


Рисунок 3.5 – Фактори, що могли б утримати молодь від міграції

Отримані дані свідчать про пріоритетність економічних стимулів у поєднанні з безпековими та професійними умовами для утримання молоді в Україні.

Важливим є той факт, що 46 % респондентів розглядають можливість повернення після навчання чи роботи за кордоном. Ще 30 % не визначилися, а 24 % планують залиш результати свідчать про потребу покращення економічних та соціальних умов всередині країни для зменшення відтоку молоді за кордон.

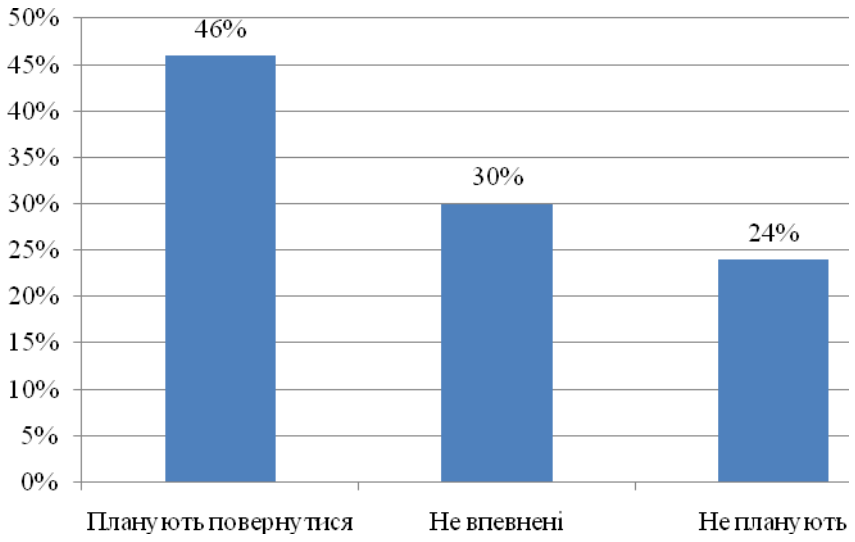


Рисунок 3. 6 – Наміри повернення після виїзду за кордон

Щодо намірів повернення після виїзду, майже половина респондентів розглядає таку можливість, що демонструє потенціал для репатріації та розвитку професійного потенціалу в Україні.

На думку респондентів, найбільшими бар'єрами для самореалізації в Україні є низькі зарплати, відсутність перспектив розвитку та високий рівень корупції. Також близько 40 % опитаних відзначили, що сімейні зв'язки є ключовим чинником при ухваленні рішення про виїзд.

На запитання про готовність до життя в іншій країні:

- 28 % відчувають себе добре підготовленими (мови, адаптація),

- 42 % оцінюють свій рівень як «середній»,

- 30 % зізналися, що не готові до культурних та мовних викликів (рис.3.7).

Результати показують, що мотивація до повернення значною мірою залежить від умов праці та соціально-економічної стабільності в Україні.

Оцінка готовності молоді до життя за кордоном показала різний рівень підготовки до культурних та мовних викликів.

Більшість респондентів відчувають себе підготовленими частково або недостатньо, що підкреслює важливість розвитку мовних та культурних компетенцій для успішної міжнародної мобільності.

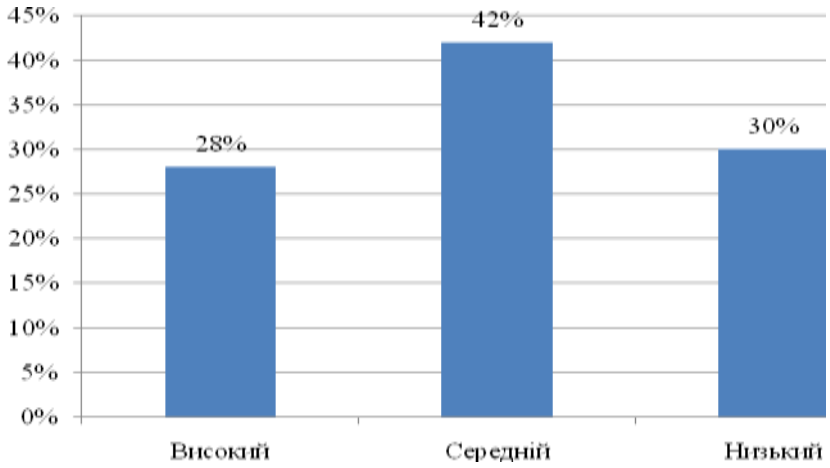


Рисунок 3.7 – Самооцінка готовності до життя за кордоном

Дані дослідження анкети дозволяють зробити висновок, що міграційні настрої української молоді є значними і формуються під впливом економічних, освітніх та соціально-психологічних факторів. Водночас політична стабільність, підвищення заробітної плати та професійні можливості можуть стати чинниками утримання молоді в Україні.

Для виявлення психологічних чинників, що впливають на схильність молоді до міграції, у дослідженні було використано авторську адаптацію методики «Оцінка особистісних характеристик, пов'язаних із міграційними настроями» (див. Додаток А).

Дана методика спрямована на визначення ключових рис особистості, що детермінують міграційні наміри, а саме: рівня тривожності, толерантності до невизначеності, потреби у самореалізації, прагнення до нових вражень та рівня соціальної інтегрованості.

Респондентам було запропоновано оцінити 20 тверджень за п'ятибальною шкалою, де 1 означало «повністю не згоден», а 5 - «повністю згоден».

Отримані результати дозволили виокремити три основні групи молоді за рівнем міграційної готовності:

- висока міграційна готовність – 38 % опитаних. Для цієї групи характерна висока мотивація до змін, відкритість до нового досвіду та низький рівень соціальної прив'язаності;

- помірна міграційна готовність – 42 %. Представники цієї групи демонструють амбівалентність між бажанням змін і страхом перед невизначеністю.

- низька міграційна готовність – 20 %. Ці респонденти характеризуються високою соціальною інтегрованістю та вираженою потребою у стабільності.

Отримані показники узгоджуються з даними основного анкетування, відповідно до якого 65 % респондентів заявили про намір виїхати за кордон, тоді як 22 % ще не визначилися зі своєю позицією. Це свідчить про домінування серед молоді установки на зміну життєвого середовища та пошук нових можливостей.

З метою поглибленого аналізу особистісних характеристик, пов'язаних із міграційними намірами, було застосовано адаптований варіант 16-факторного особистісного опитувальника Р. Кеттела (16PF) (див.Додаток Б).

До вибірки включено ключові фактори, релевантні до міграційної поведінки, а саме:

- C (емоційна стабільність) – відображає здатність адаптуватися до змін і долати стресові ситуації;

- O (рівень тривожності) – характеризує схильність до переживань і страху перед новим середовищем;

- Q1 (радикалізм–консерватизм) – вказує на відкритість до нових культур і новаторських підходів;

- Q2 (залежність–незалежність) – демонструє рівень самостійності у прийнятті рішень;

- Q4 (напруженість) – відображає внутрішню мотивацію та активність у досягненні цілей.

Результати обробки даних показали такі тенденції:

- високий рівень радикалізму / відкритості до нового (Q1) зафіксовано у 59 % респондентів;

- середній рівень емоційної стабільності (C) - у 62 %;

- підвищену незалежність (Q2) - у 48 %;

- помірну тривожність (O) - у 34 %;

- високий рівень мотивації до дії (Q4) - у 51 %.

Отримані дані свідчать про те, що більшість молоді характеризується психологічною готовністю до змін, самостійністю у прийнятті рішень і високою внутрішньою мотивацією. Такий профіль особистості є сприятливим для адаптації у новому середовищі, що підтверджує загальну готовність молодого покоління до міграції як потенційної стратегії самореалізації.

Результати анкетування та використаних психодіагностичних методик показали узгоджені тенденції, що дозволяють комплексно оцінити психологічні чинники, пов’язані з міграційними намірами молоді (табл.3.1). З метою глибшого аналізу було застосовано поєднання кількісних та якісних показників, отриманих через анкетування та стандартизовані методики особистісної діагностики. Анкетування дало змогу виявити суб’єктивні наміри та емоційне ставлення респондентів до можливості виїзду за кордон, тоді як результати методик - зокрема 16-факторного особистісного опитувальника (16PF) - відобразили глибинні психологічні риси, які визначають схильність до адаптації, ризику та змін.

Таблиця 3.1 – Результати анкетування та психодіагностичних методик щодо міграційних намірів молоді

Показник	Джерело даних	Високий рівень (%)	Середній (%)	Низький (%)
1	2	3	4	5
Намір виїхати за кордон	Анкетування	65	22	13
Міграційна готовність	Методика оцінки особистісних характеристик	38	42	20
Емоційна стабільність (C)	16PF	62	28	10
Відкритість до нового (Q1)	16PF	59	31	10
Незалежність (Q2)	16PF	48	37	15

Аналіз даних свідчить, що 65% респондентів мають високий рівень наміру виїхати за кордон, що підтверджує актуальність проблеми трудової та освітньої міграції серед молоді. Це прагнення не обов'язково пов'язане із соціально-економічним невдоволенням, а радше відображає прагнення до самореалізації, пошуку нових можливостей, безпечнішого середовища та якіснішого рівня життя.

Міграційна готовність, тобто психологічна схильність до зміни місця проживання, виявилася високою у 38% опитаних та середньою у 42%, що свідчить про переважання гнучкості мислення, адаптивності та прагнення до змін у більшості респондентів. Це свідчить, що молодь не лише мріє про виїзд, а й має реальну внутрішню готовність до перебудови свого життя за нових умов.

Дані методики 16PF розкрили важливі індивідуально-психологічні якості, які впливають на готовність до міграції. Так, емоційна стабільність (C) має високий рівень у 62% респондентів, що вказує на здатність зберігати внутрішню рівновагу в нових або стресових ситуаціях. Це є важливою умовою успішної адаптації за кордоном.

Високі показники за фактором відкритості до нового (Q1) - 59% - відображають інтерес до нових ідей, культур, способів життя, а також готовність приймати інновації та ризикувати. Цей чинник є ключовим у формуванні позитивного ставлення до змін і нових соціокультурних контекстів.

Крім того, показник незалежності (Q2), який у 48% опитаних досяг високого рівня, свідчить про схильність до самостійного прийняття рішень і відповідальності за власний життєвий вибір. Такі особистості частіше виявляють ініціативу та не бояться невизначеності, що є типовими характеристиками потенційних мігрантів.

Отримані результати демонструють, що поєднання високого рівня відкритості до нового, самостійності та емоційної стійкості створює сприятливий психологічний ґрунт для виникнення міграційних намірів.

Молодь, яка володіє цими якостями, зазвичай прагне до самореалізації поза межами звичного соціального середовища, де може отримати ширші можливості для професійного й особистісного розвитку.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що міграційні настрої молоді мають комплексний психологічний характер, у якому поєднуються як зовнішні (соціально-економічні), так і внутрішні (особистісно-мотиваційні) чинники. Психологічний портрет респондента з високим наміром виїзду характеризується допитливістю, емоційною врівноваженістю, гнучкістю та прагненням до незалежності. Саме ці якості формують базу для активної життєвої позиції та готовності до змін, що у сучасних умовах глобалізації стає визначальним фактором у поведінці молодого покоління.

3.2 Аналіз основних психологічних мотивів міграції

Результати емпіричного дослідження демонструють, що психологічні мотиви міграції молоді мають складну та багатовимірну природу. Вони тісно переплітаються з економічними, освітніми та соціальними факторами, формуючи унікальні індивідуальні профілі намірів мігрувати. Саме психологічні чинники визначають суб’єктивне ставлення молоді до міграції, відчуття мотивації та готовність до змін у житті.

1. Прагнення самореалізації

Понад 54% респондентів назвали самореалізацію основним стимулом до міграції. Прагнення самореалізації включає: розвиток професійних навичок, навчання за кордоном, участь у міжнародних проектах та можливість реалізувати творчий потенціал. Молодь часто сприймає виїзд як спосіб уникнути обмежень, що існують у рідній країні, та як шанс реалізувати себе у сприятливішому середовищі. Психологічно це проявляється у високій мотивації до навчання, бажанні розширювати компетенції та здобувати досвід, який буде важко отримати на місцевому ринку праці.

Таблиця 3.2 - Основні психологічні мотиви міграції молоді

Мотив	Відсоток респондентів	Психологічна характеристика
Самореалізація	54%	Прагнення розвитку, професійного зростання, участі у міжнародних проектах
Фінансова стабільність	65%	Відчуття контролю, зменшення тривожності, прагнення до кращого життя
Безпека	12,7%	Потреба у фізичній та політичній стабільності, захисті себе та родини
Соціальні очікування	28%	Орієнтація на приклад оточення, соціальне схвалення, інтеграція
Новизна та досвід	5%	Пізнання світу, культурний обмін, мобільність та відкритість до нового

Таблиця 3.2 відображає ключові психологічні мотиви, які визначають наміри молоді виїхати за кордон. Самореалізація як провідний мотив свідчить про високий рівень амбіцій та прагнення особистісного розвитку. Фінансова стабільність демонструє психологічний зв’язок матеріальних благ із відчуттям контролю над життям. Потреба у безпеці відображає актуальні умови воєнного часу. Соціальні очікування та новизна підкреслюють важливість мобільності та відкритості до нового культурного середовища.

2. Прагнення фінансової стабільності та кращих умов життя.

Близько 65% опитаних відзначили економічні причини як ключовий мотив. Психологічно це проявляється у відчутті невпевненості щодо майбутнього, прагненні забезпечити себе та родину, потребі соціальної стабільності та усвідомленні значущості матеріальних благ для розвитку. Молодь оцінює країни призначення через перспективи доходів, рівень соціального захисту та доступність житла. Бажання покращити життєві умови пов’язане із зменшенням тривожності та формуванням відчуття контролю над власним життям.

3. Потреба у безпеці.

12,7% респондентів виділили політичну та фізичну безпеку як мотив міграції. У сучасних умовах воєнного часу це особливо актуально. Психологічні прояви цієї потреби включають страх перед нестабільністю, прагнення до стабільного соціального середовища, потребу захистити себе та близьких від потенційних ризиків і формування довгострокових планів у більш безпечних умовах. Цей мотив часто поєднується з прагненням до фінансової стабільності, адже безпека та економічна незалежність сприймаються як взаємопов’язані складові добробуту.

4. Соціальні очікування та культурні впливи.

Соціальний контекст відіграє ключову роль у формуванні міграційних намірів. Молодь орієнтується на приклад родичів, друзів або знайомих, які вже перебувають за кордоном. Психологічні аспекти включають бажання слідувати успішним моделям поведінки, прагнення до соціального схвалення, формування уявлень про швидку інтеграцію та сприйняття міграції як соціально прийнятного рішення.

Таблиця 3.3 – Соціальні та культурні чинники впливу на міграцію

Чинник	**Відсоток респондентів**	**Пояснення впливу**
Приклад друзів та родичів	36%	Формує уявлення про можливість інтеграції та успіху за кордоном
Соціальні очікування	22%	Підсилюють психологічну мотивацію до виїзду
Культурний обмін	15%	Підтримує прагнення нових вражень та особистісного розвитку

Таблиця 3.3 демонструє, як соціальні та культурні чинники стимулюють наміри молоді мігрувати. Приклад друзів та родичів створює позитивну модель поведінки, соціальні очікування підтримують психологічний комфорт, а культурний обмін розширює світогляд. Всі ці чинники знижують тривожність і формують впевненість у прийнятті рішення про переїзд.

5. Ціннісні орієнтації та життєві пріоритети.

Як показано у таблиці 3.4, молодь відрізняється різноманітністю життєвих пріоритетів: 42,9% орієнтуються на сім'ю, 49,2% – на кар'єру, а 54% – на самореалізацію. Це свідчить, що психологічні мотиви міграції тісно пов'язані з домінуючими цінностями: для одних важлива безпека та родина, для інших – професійне зростання, для третіх – нові життєві досвіди.

Таблиця 3.4 – Ціннісні орієнтації молоді у контексті міграції

Цінність	Відсоток респондентів	Вплив на міграційні наміри
Сім'я	42,9%	Мотивує забезпечення безпеки та стабільності родини
Кар'єра	49,2%	Мотивує професійний розвиток та соціальний статус
Самореалізація	54%	Мотивує особистісний розвиток та пошук нових можливостей

Таблиця 3.4 показує, що життєві цінності визначають мотиваційний профіль молоді. Орієнтація на сім'ю підвищує увагу до соціальної стабільності, на кар'єру – стимулює професійний розвиток, а на самореалізацію – сприяє мобільності та відкритості до нових можливостей.

6. Психологічна потреба у новизні та досвіді.

Близько 5% респондентів зазначили, що прагнення нових вражень є мотивом міграції. Це включає культурний обмін, подорожі, пізнання світу та розширення світогляду. Хоч цей мотив не є провідним, він підкреслює мобільність, відкритість та готовність до змін.

Таблиця 3.5 – Психологічні очікування молоді від міграції

Очікування	Відсоток респондентів	Психологічний ефект
Покращення життєвих умов	65%	Зменшення тривожності, відчуття контролю над життям
Професійне зростання	54%	Задоволення потреби у самореалізації та розвитку
Соціальна стабільність	42%	Формування відчуття безпеки та захищеності

Таблиця 3.5 демонструє, які результати молодь очікує отримати після переїзду. Очікування покращення життєвих умов та професійного розвитку

формують психологічний комфорт, нові враження – стимулюють особистісний розвиток і відкритість до світу. Соціальна стабільність підтримує почуття захищеності та безпеки.

7. Приклади психологічних стратегій адаптації молоді.

Під час підготовки до міграції молодь формує певні психологічні стратегії, які дозволяють підвищити впевненість та зменшити стрес. До них відносяться:

- підготовка до професійного розвитку (курси, стажування, мовна підготовка);

- формування соціальної мережі (знайомства з іншими мігрантами, участь у спільнотах);

- психологічна мобільність (готовність до змін, відкритість до нових умов і культур);

- планування особистісного розвитку (поставлені цілі щодо навчання та кар'єри за кордоном).

Таблиця 3.6 – Приклади психологічних стратегій адаптації молоді

Стратегія адаптації	Відсоток респондентів	Психологічний ефект
Професійна підготовка	50%	Збільшує впевненість у конкурентоспроможності та працевлаштуванні
Формування соціальної мережі	38%	Підвищує відчуття приналежності та соціального комфорту
Психологічна мобільність	42%	Зменшує стрес, сприяє готовності до змін та адаптації
Планування особистісного розвитку	45%	Сприяє самореалізації та посиленню внутрішньої мотивації

Таблиця 3.6 демонструє, як молодь активно готується до адаптації у новому середовищі. Професійна підготовка забезпечує конкурентоспроможність, соціальна мережа підтримує відчуття приналежності, а психологічна мобільність і планування розвитку формують готовність до змін. Такий комплекс стратегій знижує тривожність та забезпечує успішну інтеграцію.

8. Очікувані результати міграції.

Молодь розглядає переїзд не лише як фізичну зміну місця проживання, а й як шанс досягти певних життєвих і психологічних результатів. До очікувань відносять покращення життєвих умов, професійне зростання, соціальну стабільність, нові враження та культурну інтеграцію.

Таблиця 3.7 – Очікувані результати міграції

Очікуваний результат	Відсоток респондентів	Психологічний ефект
Покращення життєвих умов	65%	Зменшення тривожності та відчуття контролю над життям
Професійне зростання	54%	Задоволення потреби у самореалізації та розвитку
Соціальна стабільність	42%	Формування відчуття безпеки та захищеності
Нові враження	5%	Розширення світогляду, мобільність, самопошук

Таблиця демонструє очікувані результати, які мотивують молодь до міграції. Покращення життєвих умов та професійний розвиток зменшують психологічний стрес і підвищують відчуття контролю над життям. Соціальна стабільність і культурна інтеграція формують безпечне середовище для адаптації, а нові враження стимулюють особистісний розвиток і відкритість до світу.

Аналіз основних психологічних мотивів міграції демонструє, що рішення про виїзд молоді формується на перетині:

— прагнення самореалізації та кар’єрного розвитку;
— потреби у фінансовій стабільності;
— бажання безпеки;
— впливу соціальних очікувань та прикладу оточення;
— домінуючих цінностей та життєвих пріоритетів;
— інтересу до нових вражень та досвіду;
— сформованих стратегій психологічної адаптації;
— очікуваних результатів міграції.

Міграційні наміри молоді не є суто економічним явищем, а тісно пов’язані з особистісними цінностями, очікуваннями та прагненнями, що формують готовність до адаптації та мобільність у міжнародному середовищі.

3.3 Взаємозв’язок соціально-економічних та психологічних чинників

Результати анкетування (п. 3.1) показують, що молодь оцінює можливості за кордоном не лише через економічні чи освітні перспективи, а й із урахуванням соціальних чинників та особистісних цінностей. Психологічні мотиви, виявлені у п. 3.2, тісно переплітаються з соціально-економічними умовами, формуючи інтегрований підхід до прийняття рішення про міграцію.

Міграційне рішення молоді є результатом комплексної оцінки реальних і очікуваних умов життя, можливостей професійного росту, рівня соціальної підтримки та стабільності. Саме поєднання психологічних, економічних, освітніх та соціальних чинників визначає готовність молоді до переїзду та адаптації за кордоном.

Економічна ситуація в Україні значно впливає на наміри молоді мігрувати. Згідно з анкетуванням 63 респондентів:

Таблиця 3.8 – Основні економічні чинники впливу на міграцію молоді

Чинник	Відсоток респондентів	Пояснення впливу
Низька заробітна плата	70%	Пошук вищих доходів та стабільного фінансового становища
Обмежені можливості працевлаштування	58%	Прагнення до професійного розвитку та кар’єрного зростання
Економічна нестабільність	52%	Відчуття невпевненості, тривожність щодо майбутнього
Відсутність перспектив росту	48%	Мотивація до розвитку у сприятливішому середовищі
Відсутність соціальних гарантій	45%	Пошук стабільного соціального захисту та безпеки

Понад дві третини молоді відчувають дефіцит економічних ресурсів, що формує психологічне відчуття невпевненості та тривожності щодо майбутнього. Економічні чинники не лише об'єктивно стимулюють переїзд, а й підсилюють психологічні мотиви, пов'язані з потребою у стабільності та безпеці.

Освіта є важливим стимулом для міграції молоді. 50% опитаних прагнуть отримати міжнародну освіту, 47% – підвищити кваліфікацію, 40% – використовувати сучасні технології у навчанні, 38% – отримати дипломи міжнародного зразка, а 35% – брати участь у програмах обміну.

Таблиця 3.9 – Основні освітні чинники міграції

Чинник	Відсоток респондентів	Пояснення впливу
Доступ до міжнародної освіти	50%	Можливість отримати конкурентну кваліфікацію
Підвищення кваліфікації	47%	Збільшення шансів на успішне працевлаштування
Використання сучасних технологій	40%	Забезпечує більш ефективне навчання та розвиток
Сертифікація та дипломи міжнародного зразка	38%	Підвищує шанси на працевлаштування та кар'єрний ріст
Міжнародні програми обміну	35%	Досвід культурного обміну та розширення кругозору

Освітні можливості формують у молоді очікування щодо професійного росту та самореалізації. Високий рівень освіти за кордоном відкриває доступ до кращих робочих місць і соціальних гарантій, що поєднує освітні та економічні мотиви міграції.

Соціальне середовище значно впливає на міграційні наміри молоді. 36% респондентів орієнтуються на приклад друзів та родичів, які вже перебувають за кордоном. 32% вважають обмежені кар'єрні перспективи важливим стимулом, 28% – вплив соціальної нерівності, 25% – мережі професійного спілкування, а 22% – підтримку оточення.

Соціальні чинники зменшують психологічний бар'єр перед переїздом, посилюють упевненість у прийнятті рішення та формують позитивні

очікування від нових умов. У багатьох випадках вони тісно поєднуються з економічними та освітніми мотивами.

Таблиця 3.10 – Соціальні чинники впливу на міграцію молоді

Чинник	Відсоток респондентів	Пояснення впливу
Приклад друзів/родичів	36%	Формує уявлення про можливість інтеграції та успіху
Обмежені кар'єрні перспективи	32%	Підштовхує до міжнародної мобільності
Соціальна нерівність	28%	Мотивує до пошуку кращих життєвих умов
Мережі професійного спілкування	25%	Створюють відчуття соціальної та професійної безпеки
Підтримка оточення	22%	Зменшує психологічний бар'єр перед переїздом

Психологічні фактори мають особливе значення під час війни в Україні, адже вони безпосередньо впливають на відчуття безпеки, життєві пріоритети та готовність до прийняття радикальних рішень.

Згідно з результатами дослідження, серед ключових чинників виділено:

Таблиця 3.11 – Психологічні чинники впливу на міграційні наміри молоді

Чинник	Відсоток респондентів	Пояснення впливу
Страх за особисту безпеку та майбутнє	62%	Військові дії, ракетні атаки та ризик мобілізації формують у молоді потребу в захищеному середовищі
Відчуття тривожності та нестабільності	55%	Невизначеність посилює прагнення до пошуку стабільного життя за кордоном
Прагнення психологічного комфорту та спокою	48%	Молодь шукає можливості відновити відчуття нормальності, зменшити стрес і соціальний тиск
Бажання зберегти ментальне здоров'я	42%	Високий рівень стресу, ПТСР у близьких або у самих молодих людей стимулюють пошук безпечного середовища
Відчуття відповідальності за родину	37%	Прагнення убезпечити батьків, дітей або молодших братів/сестер стає сильним мотивом міграції

Таким чином, війна загострює психологічні чинники, що в нормальних умовах були б другорядними. Вони стають рівнозначними або навіть домінуючими поряд з економічними та освітніми мотивами

Взаємозв'язок соціально-економічних та психологічних чинників.

Об'єднання даних з п. 3.2 і 3.3 показує наступні закономірності:

- 65% респондентів (41 особа) пов'язують фінансову стабільність із відчуттям безпеки та контролю;

- 62% (39 осіб) зазначили, що страх за життя та безпеку став основним мотивом для розгляду міграції;

- 54% (34 особи) освіту вважають ключовим фактором самореалізації;

- 42% (26 осіб) підкреслили, що психологічний комфорт є не менш важливим, ніж економічна стабільність;

- 36% (23 особи) орієнтуються на приклад друзів і родичів;

- 5% (3 особи) прагнуть нових вражень та культурного обміну.

Таблиця 3.12 – Взаємозв'язок соціально-економічних та психологічних чинників

Фактор	Тип чинника	Психологічний ефект
Фінансова стабільність	Економічний	Зменшення тривожності, відчуття контролю над життям
Освітні можливості	Освітній	Підвищення мотивації до самореалізації та розвитку
Соціальні приклади	Соціальний	Формування позитивних очікувань та готовності до змін
Підтримка родини	Соціальний	Підсилює впевненість у правильності рішення
Доступ до ринку праці	Економічний	Збільшує шанси на кар'єрний та професійний розвиток
Страх та тривожність через війну	Психологічний	Формує потребу в пошуку безпеки та стабільності
Бажання зберегти ментальне здоров'я	Психологічний	Сприяє прагненню до середовища з нижчим рівнем стресу

Таким чином, економічні та освітні фактори підсилюють психологічну мотивацію, а соціальні чинники формують упевненість у прийнятті рішення про міграцію. У воєнних умовах саме психологічні аспекти (страх,

тривожність, прагнення безпеки) виходять на передній план, стаючи вирішальними у формуванні намірів молоді щодо переїзду.

3.4 Комплекс заходів для зменьшення небажаної трудової та освітньої міграції молоді

З метою зниження рівня небажаної міграції молоді та створення належних умов для їхньої самореалізації в Україні доцільним є розробка й реалізація комплексу заходів, спрямованих на усунення ключових чинників, що формують міграційні наміри.

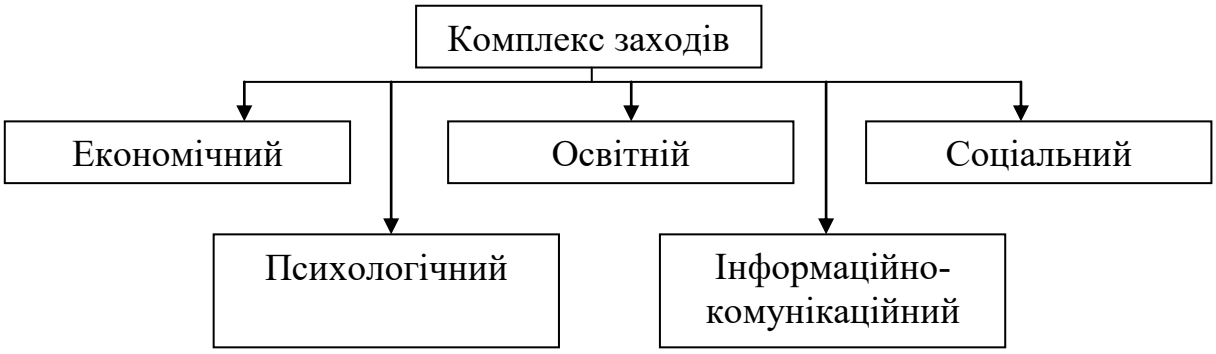


Рисунок 3.8 – Комплекс заходів для зменьшення небажаної трудової та освітньої міграції молоді

Рис. 3.8 ілюструє взаємозв’язок між основними напрямами державної політики та заходами, спрямованими на створення умов для залишення молоді в Україні. Схема відображає п’ять ключових блоків заходів – економічний, освітній, соціальний, психологічний та інформаційно-комунікаційний, кожен з яких покликаний усунути конкретні чинники, що стимулюють міграційні наміри молоді.

Економічний блок забезпечує матеріальні умови для професійної реалізації та розвитку підприємницької ініціативи. Освітній блок спрямований на адаптацію освітніх програм до сучасних потреб ринку праці та створення можливостей для навчання в Україні за міжнародними

стандартами. Соціальний блок включає заходи щодо підтримки молодих спеціалістів і їх інтеграції у суспільне життя. Психологічний блок надає молоді ресурси для підтримки ментального здоров'я та соціальної стабільності, а інформаційно-комунікаційний блок забезпечує доступ до актуальної інформації про перспективи розвитку в Україні [31].

Таким чином, комплекс заходів, відображений на рисунку 3.8, є системним підходом до зниження небажаної міграції, поєднуючи матеріальні, освітні, соціальні, психологічні та інформаційні інструменти. Його реалізація сприятиме формуванню в молоді відчуття перспективи, стабільності та впевненості у майбутньому в Україні, що, у свою чергу, стане основою для довгострокового розвитку суспільства та економіки.

Наступним кроком розглянемо детальніше зміст кожного з блоків заходів, зокрема конкретні програми і механізми їхньої реалізації, що дозволяють ефективно впливати на міграційні наміри молоді та формувати позитивний імідж країни.

1. Економічний блок заходів.

Необхідним є впровадження державних і регіональних програм сприяння працевлаштуванню молодих фахівців, зокрема програм підтримки першого робочого місця. Поряд із цим важливим є забезпечення конкурентоспроможного рівня оплати праці та створення гідних умов праці. Серед дієвих інструментів варто відзначити розвиток молодіжного підприємництва шляхом пільгового кредитування, надання грантів, створення бізнес-інкубаторів та стимулювання інвестицій у малий і середній бізнес, що сприятиме розширенню можливостей зайнятості [33].

2. Освітній блок заходів.

Потребує удосконалення зміст освітніх програм закладів вищої освіти, їхня адаптація до європейських стандартів і потреб ринку праці. Перспективним є розвиток спільних програм подвійних дипломів за участі іноземних університетів при збереженні навчання в Україні. Важливим чинником також виступає створення інноваційних освітніх платформ,

забезпечення доступу студентів до сучасних технологій та міжнародних стажувань. Окремої уваги потребує фінансова підтримка наукових досліджень молодих учених задля зменшення масштабів «витоку мізків».

3. Соціальний блок заходів.

Ефективною формою профілактики міграції є розширення системи соціальної підтримки молодих спеціалістів, включаючи програми житлового кредитування. Сприяння розвитку професійних та громадських об’єднань забезпечить інтеграцію молоді у суспільне життя. Важливим є також формування позитивних моделей для наслідування через популяризацію історій успішної професійної реалізації в Україні. У сучасних умовах доцільним є активізація ролі місцевих громад у підтримці молоді, особливо в умовах воєнного стану.

4. Психологічний блок заходів.

Забезпечення молоді доступом до якісної психологічної допомоги та програм підтримки ментального здоров’я виступає необхідною передумовою їхньої соціальної стабільності. У воєнних умовах особливо важливим є створення безпечних освітніх і робочих просторів, а також функціонування центрів соціально-психологічної адаптації для студентів і молодих фахівців. Проведення державних і громадських інформаційних кампаній має формувати в молоді відчуття перспективи, стабільності та віри у майбутнє в Україні.

5. Інформаційно-комунікаційний блок заходів.

Доцільним є системне інформування молоді про можливості працевлаштування та навчання в Україні, зокрема через створення сучасних онлайн-платформ із базами вакансій, освітніх програм, грантів і стажувань. Позитивний імідж держави має формуватися також завдяки комунікаційним проєктам, що висвітлюють перспективи розвитку України як країни можливостей для молодого покоління.

Реалізація комплексного підходу до зменшення небажаної трудової та освітньої міграції молоді дозволяє ефективно впливати на всі ключові

чинники, що стимулюють бажання виїжджати за кордон. Системне поєднання економічних, освітніх, соціальних, психологічних та інформаційно-комунікаційних заходів створює сприятливі умови для професійної та особистісної реалізації молоді в Україні, формує позитивний імідж країни та забезпечує довгострокову соціально-економічну стабільність. Запровадження таких заходів не лише зменшує міграційні наміри, а й сприяє розвитку внутрішнього потенціалу молодого покоління, зміцненню громадянської свідомості та підвищенню рівня залученості молоді у суспільне життя.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження соціально-психологічних детермінант міграційних настроїв молоді було з’ясовано, що міграція є складним багаторівневим соціально-психологічним явищем, яке визначається поєднанням зовнішніх (соціально-економічних, політичних, культурних) та внутрішніх (особистісних, мотиваційних, емоційно-психологічних) факторів. Молодь, як найбільш мобільна і соціально активна група, виявляє підвищену чутливість до суспільних змін, нестабільності, відсутності перспектив та відчуття соціальної несправедливості, що значно впливає на формування її міграційних намірів.

Аналіз наукових джерел показав, що основними соціально-психологічними чинниками формування міграційних настроїв є:

— незадоволення власним матеріальним становищем і якістю життя;

— відсутність можливостей для професійної самореалізації та розвитку;

— низький рівень довіри до соціальних інститутів;

— відчуття соціальної нестабільності та загроза безпеці;

— ціннісна орієнтація на індивідуальні досягнення, стабільність і самозабезпечення.

Емпіричне дослідження підтвердило, що в умовах сучасних соціально-економічних викликів серед української молоді спостерігається високий рівень міграційних настроїв. Значна частина респондентів виявила готовність розглядати еміграцію як спосіб підвищення якості життя, професійного зростання або психологічного комфорту. Водночас серед молоді з високим рівнем внутрішньої мотивації, адекватної самооцінки та підтримуючого соціального оточення спостерігається тенденція до пошуку можливостей для самореалізації в Україні.

Встановлено тісний взаємозв’язок між соціально-економічними чинниками та психологічними детермінантами міграційних намірів: зовнішні труднощі лише частково визначають рішення про еміграцію, натомість значний вплив має особистісна оцінка ситуації, рівень тривожності, самоефективність і здатність до адаптації.

У практичному вимірі результати дослідження дозволяють визначити напрями психологічної підтримки молоді, спрямовані на зниження рівня міграційних настроїв. До таких напрямів належать: формування позитивної Я-концепції, розвиток навичок саморегуляції, підвищення впевненості у власних силах, розвиток кар’єрних орієнтацій і почуття соціальної залученості.

Отже, соціально-психологічні детермінанти міграційних настроїв молоді виступають комплексним явищем, що формується під впливом макро- та мікросоціальних чинників. Розуміння цих закономірностей є важливим для створення державних, освітніх і психологічних програм, спрямованих на підтримку молодого покоління, зміцнення його віри у власні можливості та перспективи життя в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батиченко С., Мельник Л., Уліганець С., Левінськова Н, Вимушена міграція населення у часи повномасштабного вторгнення Росії в Україну. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2022. Вип. 84. С. 16-19. URL : https://journals.indexcopernicus.com /api/file/viewByFileId/1808670 (дата звернення: 05.08.2025).

2. Біль М., Махонюк О., Попадинець Н. Концепція регулювання міграційної мобільності молоді України в умовах війни. *Журнал Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаник*а. 2022. № 9 (3). С. 44-54. DOI : https://doi.org/10.15330/jpnu.9.3.44-54 (дата звернення: 03.08.2025).

3. Васильців Т. Г., Левицька О. О. Вплив міграції молоді на соціально-економічний розвиток та імперативи державної політики збереження потенціалу відновлення України. *Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Ґжицького.* Серія : Економічні науки, 2024, т 26, No 104, С. 52-59.

4. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л. Сучасні детермінанти актуалізації міграції молоді України та її регулювання: превоєнний контекст. *Академічні візії.* 2023. Вип. 24. DOI : http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10043117 (дата звернення: 05.04.2025).

5. Васильців Т., Левицька О., Шушкова Ю., Воронько О., та Когут М. Конкурентоспроможність регіональних ринків праці як детермінант міжнародної міграції: нексусне емпіричне дослідження. *Проблеми та перспективи в менеджменті*. 2023. 21(4), 678–695. DOI : 10.21511/ppm.21(4).2023.51.

6. Васильців Т., Лупак Р., Мульська О., Левицька О., та Бараняк, І. Міграція молоді під час війни: Тригери позитивних прагнень та збереження людських ресурсів в Україні. *Проблеми та перспективи в менеджменті*. 2024. 22(2), 627–641. DOI : 10.21511/ppm.22(2).2024.49.

7. Вимушені мігранти – соціологічний погляд в гендерному вимірі. Дослідження гендерної специфіки вимушеної міграції з України до ЄС в умовах військового конфлікту. Ч. 1. Київ : Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, 2024. 205 с. URL : https://razumkov.org.ua/images/2024/01/29/2024-Pyshchulina-EDNANNYA- 44 SITE.pdf (дата звернення: 23.08.2025).

8. Війна росії проти України: українські студенти в ЄС. Профспілка працівників освіти і науки України: офіційний сайт. 10 серпня 2022. URL : https://surl.li/onzevz (дата звернення: 28.08.2025).

9. Возняк, Г., Мульська, О., та Біль, М. Міграційні прагнення населення території: приклад України. *Проблеми та перспективи в управлінні*. 2021. 19(2), 217–231. DOI : 10.21511/ppm.19(2).2021.18.

10. Герлах І., та Риндзак О. Українська міграційна криза, спричинена війною. Studia Europejskie. *Studies in European Affairs*. 2022. 2, 17–29. DOI : 10.33067/SE.2.2022.2.

11. Домінезе Г., Якубовський С., Цевух Я. і Родіонова Т. Вплив міжнародних міграційних потоків на Європейський Союз та Україну. *Journal Transition Studies Review*. 2020. 27(2), 83–98. DOI : 10.14665/1614-4007-27-2-007.

12. Дослідження соціально-психологічного стану населення України в умовах війни: виклики для фахової спільноти : матеріали круглого столу (м. Київ, 20 червня 2024 р.) / за наук. ред. М. М. Слюсаревського, С. Л. Чуніхіної; Інститут соціології НАН України, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ : Талком, 2024. 45 с.

13. Зелінська О. М. Сутність міжнародної міграції робочої сили та оцінка сучасного рівня інтеграції України в міждержавний ринок робочої сили. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2020. Вип. 16. Т. 2. С. 28-36. URL : http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10148/1/4611- 45 Article%20Text-10149-1-10-20201228.pdf (дата звернення: 24.03.2025).

14. Іванюта С. П., Коломієць О. О., Малиновська О. А., Якушенко Л. М. Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації: аналіт. доповідь / за ред. С. П. Іванюти. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2020. 110 с. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-10/dop-climate-final5_sait.pdf (дата звернення: 24.03.2025).

15. Костюченко Т., Волосевич І. Вплив війни на молодь в Україні: дослідження. Київ : Info Sapiens, 2024. 84 с. URL : https://surl.li/lmcbee (дата звернення: 24.03.2025).

16. Лютак О. З. Соціально-психологічні детермінанти трудової міграції *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 809-813 URL : http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/196.pdf (дата звернення: 24.03.2025).

17. Мульска О. Система моніторингу міграційної мобільності молоді у проекції збереження людського потенціалу: концептуально-методична емпірика. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 3. С. 38-49. DOI : https://doi.org/10.31649/ins.2022.3.38.49 (дата звернення: 27.03.2025).

18. Мульська О. П., Бараняк І. Є. Міграційна мобільність молоді Карпатського регіону: пропозиції до вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення регіональної міграційної політики. *Економіка України.* 2021. Т. 64. № 12 (721). С. 71-82. DOI https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.12.071 (дата звернення: 27.03.2025).

19. Мульська О., Васильців Т., Лупак Р., Білецька І., та Микитин, О. Заходи щодо збалансування ринку праці: інституційне партнерство між бізнесом та системою професійної підготовки. *Управління бізнесом*. 2024. Вип. 2, С. 76–96. URL : https://bm.uni-svishtov.bg/title.asp?title=2987 (дата звернення: 05.08.2025).

20. Новіченко А. В. Основні підходи до розуміння поняття «міграція». *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми* : тези доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 травня 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 154-155. URL :

https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2019/pdf/74.pdf (дата звернення: 27.08.2025).

21. Пилипченко О. О. Фактори міграції: зміст та класифікація. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2023. Вип. 1 (68). С. 42-49 URL : https://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/2414/2887 (дата звернення: 24.08.2025).

22. Позднякова-Кирбят'єва Е. Г. Соціологічний вимір міграційних процесів в сучасному українському суспільстві. *Migration & Law*. 2022. Vol. 2. Issues 1-2. С. 41-56. DOI : http://doi.org/10.32752/2786-5185-2022-2-1-2-41-56 (дата звернення: 24.03.2025). 47

23. Пул А. Міграція як управління ризиками конфлікту: тестування нової економіки трудової міграції як основи для розуміння прийняття рішень щодо біженців. *Журнал етнічних та міграційних досліджень*. 2022. Вип. 48(15). С. 3725–3742. DOI : 10.1080/1369183x.2021.1984217.

24. Риндзак О., та Бачинська М. Збереження та розвиток людських ресурсів через політику зворотної міграції. *Сільськогосподарська та ресурсна економіка*. 2022. Вип. 8(2), С. 105–123. DOI : 10.51599/are.2022.08.02.06.

25. Садова У., Степура Т., та Бараняк І. Україна в територіальних міграційних системах: сучасні структурно-кваліметричні аспекти формування та розвитку. *Європейський журнал трансформаційних досліджень*. 2020. Вип. 8(1), С. 60–78. URL : https://surl.li/rsezge (дата звернення: 05.08.2025).

26. Сидорчук О. Г., Панькова О. В. Міграційна політика України в контексті безпеки та збалансованості економічного і соціального розвитку держави. *Ефективність державного управління*. 2022. № 59. С. 85-95. DOI : https://doi.org/10.33990/2070-4011.59.2019.178421 (дата звернення: 23.08.2025).

27. Скрипник А. Як працюють університети на лінії вогню. *Дзеркало тижня*. 19 вересня 2022. URL : https://zn.ua/ukr/EDUCATION/jak-pratsjujutuniversiteti-na-liniji-vohnju.html (дата звернення: 24.08.2025).

28. Становище молоді в Україні. Аналітичний звіт складений робочою групою ООН у справах молоді / ред. К. Онгерт, І. Волочевич. Київ : UN Ukraine, 2019. 80 с. URL : https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-06/THE%20STATE%20OF%20YOUTH%20IN%20UKRAINE%202019%20укр. pd f (дата звернення: 11.08.2025).

29. Стефанова В., Ткалич М. Г. Соцільно-психологічні чинники міграційних настроїв молоді. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2025*»: у 5 т. / Запорізький національний університет. Запоріжжя *:* ЗНУ, 2025. Т.1. 448-450 с.

30. Токар В. М., Гбур З. В. Аналіз показників міграції населення: внутрішня та зовнішня. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія : право, публічне управління та адміністрування. 2023. № 7. DOI : https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-11 (дата звернення: 10.08.2025). 48

31. Хайро, А., Капрар Д., Зікіч Й., та Шталь Г. Глобальні мігранти: розуміння наслідків для міжнародного бізнесу та менеджменту. *Journal of World Business*. 2021. Вип. 56(2), С. 101-192. DOI : 10.1016/j. jwb.2021.101192.

32. Чернобай Л., Адамик В., Маліброда С. Підхід до моделювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни. *Економіка, підприємництво, менеджмент*. 2019. Вип. 6(1). С. 47–69. DOI : 10.23939/eem2019.01.047.

33. Global Migration in the 21st Century: Navigating the Impact of Climate Change, Conflict, and Demographic Shifts. *World Bank Group*. 29 June 2023. URL : https://surl.li/fynwwr (accessed: 24.08.2025).

34. International Migration Outlook 2023: report. Paris : OECD Publishing, 2023. 406 p. DOI : https://doi.org/10.1787/b0f40584-en (accessed: 10.08.2025).

35. Nazarenko Y. Education of Ukrainian refugees abroad. *Cedos*. 29 June 2022. URL : https://surl.lu/wtqbsg (accessed: 26.08.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник «Оцінка особистісних характеристик, пов'язаних із міграційними настроями молоді»

Інструкція: уважно прочитайте твердження й оберіть варіант відповіді, який найточніше відображає вашу думку.

Оцінюйте кожне твердження за шкалою: 1 – повністю не згоден; 2 – скоріше не згоден; 3 – важко сказати; 4 – скоріше згоден; 5 – повністю згоден.

№	Твердження	1	2	3	4	5
1	Я легко пристосовуюсь до нових умов життя.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Мене приваблює можливість спробувати жити в іншій країні.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Я відчуваю страх перед змінами у своєму житті.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Мені важливо реалізувати свій потенціал, навіть якщо для цього потрібно змінити місце проживання.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Я швидко знаходжу спільну мову з новими людьми.	☐	☐	☐	☐	☐
6	Я сильно прив'язаний(а) до своєї сім'ї та друзів.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Мені цікаво дізнаватися про інші культури.	☐	☐	☐	☐	☐
8	Я не люблю ризикувати, навіть якщо це може покращити моє життя.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Я впевнений(а), що зможу адаптуватися до життя за кордоном.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Мені важко уявити своє життя без звичного оточення.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Мені подобається вчитися новому, особливо у незвичних ситуаціях.	☐	☐	☐	☐	☐
12	Я часто відчуваю тривогу, коли думаю про майбутнє.	☐	☐	☐	☐	☐
13	Я відкритий(а) до нових знайомств і вражень.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Мене лякає думка про переїзд в іншу країну.	☐	☐	☐	☐	☐
15	Я прагну самостійності у прийнятті важливих рішень.	☐	☐	☐	☐	☐
16	Я часто мрію про життя за кордоном.	☐	☐	☐	☐	☐
17	Я відчуваю сильний зв'язок зі своєю країною.	☐	☐	☐	☐	☐
18	Я люблю зміни у своєму житті.	☐	☐	☐	☐	☐
19	Я легко витримую стресові ситуації.	☐	☐	☐	☐	☐
20	Мене приваблює ідея почати життя «з нуля» в іншому місці.	☐	☐	☐	☐	☐

Підрахунок результатів:

- сума балів за позитивно спрямованими твердженнями (1, 2, 4, 5, 7, 9,11, 13, 15, 16, 18, 19, 20)

- показує **рівень міграційної готовності** (високий, середній або низький);

- зворотні твердження (3, 6, 8, 10, 12, 14, 17) перераховуються у зворотному порядку.

Додаток Б

Адаптований опитувальник на основі 16-факторного особистісного тесту Кеттела (16PF)

Інструкція: оберіть один із варіантів відповіді, який найкраще характеризує вас.

(У скороченій адаптації використано лише 10 тверджень, що відображають п’ять ключових факторів.)

№	Твердження	Зовсім не про мене	Частково про мене	Повністю про мене
1	Я спокійно реагую на зміни у житті. *(C — емоційна стабільність)*	☐	☐	☐
2	Мене легко вивести з рівноваги. *(O — тривожність)*	☐	☐	☐
3	Я люблю дізнаватися про інші культури та традиції. *(Q1 — відкритість до нового)*	☐	☐	☐
4	Мені складно приймати рішення без підтримки інших. *(Q2 — залежність-незалежність)*	☐	☐	☐
5	Я завжди прагну досягти поставленої мети, навіть у складних обставинах. *(Q4 — напруженість/мотивація)*	☐	☐	☐
6	Я швидко звикаю до нового середовища. *(C)*	☐	☐	☐
7	Перед новими викликами я часто хвилююся. *(O)*	☐	☐	☐
8	Я із задоволенням спілкуюся з людьми з інших країн. *(Q1)*	☐	☐	☐
9	Я волію сам вирішувати свої проблеми. *(Q2)*	☐	☐	☐
10	Я не можу спокійно сидіти без діла. *(Q4)*	☐	☐	☐

Підрахунок результатів:

За кожним фактором підраховується середнє значення.

Високі показники за шкалами **Q1, Q2, Q4** і **C**, при низькому рівні **O**, свідчать про **високу психологічну готовність до міграції**.